

Қазақстан Республикасының
Қазақстан Республикасының
Ұлттық Банкі
Ұлттық Банкі

Инфляцияға шолу
2012 жылғы 4-тоқсан

Мазмұны

Мазмұны	2
Негізгі терминдер және ұғымдар	3
Графиктердің және кестелердің тізбесі.....	5
Резюме	7
2012 жылғы 4-тоқсанның және тұтастай алғанда 2012 жылғы инфляция болжамын бағалау	8
2013 жылға арналған инфляция болжамы	8
1. Инфляциялық процестер	10
1.1. Тұтыну бағалары.....	10
1.2. Базалық инфляция	11
1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар	13
1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар	13
1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар	14
1.3.3. Кәсіпорындар мониторингі	15
2. Инфляция факторлары.....	18
2.1. Жиынтық сұраныс	18
2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс.....	18
2.1.2. Мемлекеттік тұтыну	20
2.1.3. Сыртқы сектор	22
2.2. Өндіріс	27
2.3. Еңбек нарығы	28
2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық	28
2.3.2. Жалақы және өнімділік.....	30
3. Ақша ұсынысы	32
3.1. Ақша агрегаттары	32
3.1.1. Ақша базасы.....	32
3.1.2. Ақша массасы.....	33
3.1.3. Айналыстағы қолма-қол ақша.....	34
3.2. Қаржы нарығы	34
3.2.1. Резиденттердің депозиттері	34
3.2.2. Экономикаға кредиттер	38
3.2.3. Банктердің активтері мен міндеттемелері	40
3.2.4. Қаржы нарығындағы ставкалар	44
4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары.....	46
4.1. Ішкі валюта нарығындағы интервенция	48
4.2. Ең төменгі резерв талаптары.....	49
4.3. Ашық нарық операциялары.....	50
4.4. Тұрақты механизмдер.....	52

Негізгі терминдер және ұғымдар

1-бөлім бойынша. Инфляциялық процестер

Инфляция Қазақстан Республикасында Астана және Алматы қалаларында, барлық облыс орталықтарында және қалалар мен аудан орталықтарының таңдаулы топтары бойынша халықтың жеке тұтынуы үшін сатып алынатын тауарлардың және қызмет көрсетулердің бағаларының жалпы деңгейінің өзгеруін сипаттайтын тұтыну бағалары индексі (ТБИ) негізінде есептеледі. Инфляцияны есептеуге арналған тұтыну қоржыны үй шаруашылығы шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық тұтынуында неғұрлым үлестік салмаққа ие болып отырған 508 тауар мен қызмет көрсетуді қамтиды.

Базалық инфляция – жекелеген әкімшілік, жағдайға байланысты және маусымдылық сипаттағы факторлардың ықпалынан бағаның қысқа мерзімді біркелкі емес өзгеруін болдырмайтын инфляция.

Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі 2004 жылдан бастап мынадай 5 әртүрлі әдістеме бойынша базалық инфляцияны есептеуді жүзеге асырады:

- 1-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, бензин және көмір бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;

- 2-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, реттелетін қызмет көрсету және энергия ресурстары бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;

- 3-ші базалық инфляция: 5 ең жоғары және 5 ең төмен баға өсімдерін есепке алмағандағы инфляция;

- 4-ші базалық инфляция: trimmed mean – ТБИ есептеу кезінде жиынтық салмағы кемінде 8% және 92%-дан асатын құрамдас бөліктер алынып тасталынады, яғни бағасы анағұрлым өзгерген (өскен немесе төмендеген) тауарлар мен қызметтер ескерілмейді;

- 5-ші базалық инфляция: median CPI – ТБИ есептеу кезінде бағалардың өзгеруі бойынша ранжирленген қатардың ортасында болатынды қоспағанда, бағалардың барлық өзгеруі есепке алынбайды, яғни статистикалық медиана. Median CPI жиынтық салмағы 50%-ға тең немесе асатын бірінші құрамдас бөлік бағасының өзгеруіне тең болады.

2002 жылдан бастап Ұлттық Банк жүргізетін **Кәсіпорындар мониторингі** шеңберінде нақты сектор кәсіпорындарының инфляциялық күтулерін зерттеу жүзеге асырылуда. Бұл зерттеу пікіртерім жүргізілген кәсіпорындар басшыларының кәсіпорындардың өндірістік қызметіне қатысты бағаларымен, оның ішінде өткен және алдағы тоқсандағы дайын өнімге және өндірісте пайдаланылатын шикізат пен материалдарға сұраныс және бағаға қатысты сапалық бағаларымен («көтеріледі», «төмендейді», «өзгеріссіз қалады») сипатталады.

Диффузиялық индекс кәсіпорындардың «көтеріледі» деген жауаптары үлесінің және кәсіпорындардың «өзгеріссіз» деген жауаптары жартысының үлесі сомасы ретінде шығарылады. Бұл индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеріс динамикасын сипаттайтын жинақталған индикатор болып табылады. Бұл ретте индекстің 50-ден жоғары мәні көрсеткіштің оң өзгерісін, 50-ден төмен мәні теріс өзгерісін білдіреді.

2-бөлім бойынша. Инфляция факторлары

Бюджетке **түсімдерге** кірістер (салық түсімдері, салыққа жатпайтын түсімдер, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер), бюджеттік кредиттерді өтеу, мемлекеттің қаржылық активтерін сатудан түсімдер кіреді.

Бюджеттің **шығыстары** шығындар (ағымдағы және күрделі), бюджеттік кредиттер, қаржылық активтерді сатып алу болып табылады.

3-бөлім бойынша. Ақша ұсынысы

Ақша базасына (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда, Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша), банктердің аударылатын және басқа депозиттері, аударылатын банктік емес қаржылық ұйымдардың депозиттері мен мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары кіреді.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасын білдіреді.

M1 ақша агрегаты айналыстағы қолма-қол ақша сомасы және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың теңгедегі аударылатын депозиттері сомасы ретінде есептеледі.

M2 ақша агрегаты M1 ақша агрегатына плюс теңгедегі басқа депозиттер және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың шетел валютасындағы аударылатын депозиттеріне тең.

Ақша массасы (M3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстары шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшадан және заңды тұлға - резиденттер мен үй шаруашылығы - резиденттердің ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа депозиттерінен тұрады.

Аударылатын депозиттер – барлық депозиттер, бұлар: 1) кез келген уақытта номиналы бойынша айыппұлсыз және шектеусіз ақшаға айналдыруға болатын; 2) чектің, траттаның немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын депозиттер. Аударылатын депозиттер тар ақша массасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі өткеннен кейін алуға болатын немесе әдеттегі коммерциялық операцияларға пайдалану үшін қолайлылығын азайтатын әр түрлі шектеулері бар және негізінен жинақ ақшасы тетіктеріне қойылатын талаптарға жауап беретін жинақ және мерзімдік депозиттер жатқызылады. Сонымен қатар, басқа депозиттерге сондай-ақ шетел валютасымен көрсетілген, аударылмайтын салымдар мен депозиттер кіреді.

KazPrime индикаторы Қазақстанның банкаралық депозиттерінің KazPrime индикаторын қалыптастыру туралы келісімге қатысушы банктерде банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасын білдіреді. Әрбір баға белгілеуге Келісімге қатысушылардың бірінің депозитіне ақша тарту және орналастыру ставкасы, сондай-ақ ақша орналастыру және тарту көлемі қосылады. Баға белгілеудің ең төменгі көлемі – 150 млн. теңге. Баға белгілеулер арасындағы ең жоғары спрэд – 100 базистік тармақ (жылдық 1,00%). Жобаны іске қосу сәтінде банкаралық депозиттің жүйеленген мерзімі үш ай болады.

4-бөлім бойынша. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы (ҚҚБ) валюталық саудасаттықтарға **қатысу коэффициенті** Ұлттық Банктің ҚҚБ-дағы сауда-саттықтың нетто-көлеміне нетто-қатысуының арақатынасы (шетел валютасын сатып алу минус сату) ретінде есептеледі.

Ақша нарығындағы Ұлттық Банк операцияларының сальдосы айналыстағы қысқа мерзімді ноталар, банктердің Ұлттық Банктегі депозиттік және корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар көлемінің өзгеруі және мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу және сату бойынша нетто-операциялар сомасы ретінде есептеледі.

Графиктердің және кестелердің тізбесі

Графиктер

1. 2012 жылғы инфляция фактісі және болжамы
2. Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
3. Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
4. Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
5. Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
6. Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындардың бағалары индексінің динамикасы
7. Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы
8. Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері
- 9-график. Жиынтық сұраныстың құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсуіндегі үлесі
- 10-график. Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы
11. Негізгі капиталға инвестицияларға жұмсалатын шығыстардың динамикасы
- 12-график. Мемлекеттік бюджеттің орындалуы
- 13-график. Мемлекеттік бюджеттің орындалуы (жылдық мәліметтер)
- 14-график. Металдың әлемдік бағасының динамикасы
14. Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы
- 15-график. Ағымдағы операциялар шотының балансы
16. Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері
17. Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбастау бағамының динамикасы
18. Теңгенің еуроға және ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы
19. Нақты ЖІӨ-нің өсуіне экономиканың негізгі салаларының үлесі
20. Экономикалық белсенді халықтың құрылымы
21. Нақты жұмыссыздық деңгейі
22. Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы
23. Ақша агрегаттарының динамикасы
24. Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
25. Депозиттердің және сыйақы ставкаларының динамикасы
26. Заңды тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
27. Жеке тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
28. Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы
29. Заңды тұлғаларға берілген кредиттердің динамикасы
30. Халыққа берілген кредиттердің динамикасы
31. Банктер активтерінің динамикасы
32. Банк активтерінің құрылымы
33. Банктер міндеттемелерінің динамикасы
34. Банктер міндеттемелерінің құрылымы
35. KazPrime индикаторының динамикасы және ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесі
36. РЕПО операциялары бойынша мөлшерлемелер динамикасы
37. Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы
38. Ұлттық Банк мөлшерлемелері дәлізінің шекаралары
39. Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттардағы қалдықтары
40. Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі
41. Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасындағы қатысу коэффициенті
42. Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы
43. Қысқа мерзімді ноттарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік

- 44. Айналыстағы қысқа мерзімді ноттар
- 45. Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және мөлшерлемелері
- 46. Ұлттық Банктің банктерден тартылған депозиттері бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі
- 47. Ұлттық Банктің РЕПО операцияларының көлемі
- 48. Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операциялары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

Кестелер

- 1. Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі
- 2. Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы
- 3. Ақша массасының өзгеру динамикасы
- 4. Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы

Резюме

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің деректері бойынша 2012 жылдың қорытындылары бойынша инфляция 6,0%-ды (2011 жылы – 7,4%) құрады, бұл Ұлттық Банктің 2012 жылға белгілеген 6-8% мақсатты бағдарына сәйкес келеді.

Елдегі инфляциялық процестердің динамикасын сипаттай отырып, 2012 жылдың 1 жартысында 2011 жылдың тамызында басталған инфляцияның баяулау үрдісінің жалғасқандығы байқалғандығын атап өтуге болады. Осыған байланысты, Ұлттық Банк ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесін 2012 жылғы ақпандағы 7,5%-дан тамыздағы 5,5%-ға дейін бірте-бірте төмендетті.

2012 жылдың 2 жартысында инфляцияның шамалы көтерілуі байқалды. Ақылы қызметтерге бағаның өсуі, сыртқы инфляциялық үрдістердің (атап айтқанда Ресей тарапынан) ықпалы елдегі инфляциялық қысымды ынталандырған негізгі факторлар болып табылады. Сондай-ақ оған маусымдық және климаттық факторлар ықпал етті.

Оған қоса, тауарлар мен қызметтердің монополияландырылуы, сондай-ақ халықтың кірістерінің өсуі сияқты инфляцияға құрылымдық сипат беретін негізгі факторлар өзекті болып отыр.

Экономиканың даму қарқындары 2012 жылдың 2 жартысында біршама баяулады: егер 2012 жылдың 1-тоқсанының қорытындылары бойынша ЖІӨ нақты өсімі 5,6%-ды құраса, ал тұтастай алғанда 2012 жылы ЖІӨ нақты өсімі 5,0%-ды құрады. Экономиканың өсуі сол сияқты елдегі инфляциялық қысымды құрайтын факторлардың бірі болып табылатындығын атап өткен жөн. Бұл ретте 2012 жылы ақша массасының өсуі 7,9%, ал кредиттеудің жалпы өсуі – 13,0%-ды құрағандығын ескере отырып, экономиканың барлық салалардың дамуы және тауарлардың, жұмыстардың және қызметтердің үздіксіз айналымын қамтамасыз етуі үшін жеткілікті ақша қаражаты бар деп қорытынды жасауға болады.

Қазақстанның валюта саясаты 2012 жылы өзгерген жоқ. Айырбастау бағамының басқарылатын өзгеруінің жарияланған режимін қолдай отырып реттеуші валюта нарығында теңдікті сақтау мақсатында теңгенің айырбастау бағамының күрт және елеулі ауытқуларын болдырмауға тырысты. Тұтастай алғанда, 2012 жылы бағам өзінің тұрақтылығын сақтады, бұл ретте Ұлттық Банктің валюта нарығы операцияларына қатысуы аз болды.

2012 жылы ең төменгі талаптардың нормативтеріне ең төменгі резервтік талаптардың өзін, екінші деңгейдегі банктердің міндеттемелерінің құрылымын және резервтік активтердің құрылымын айқындауға қатысты өзгерістер енгізілді.

Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттарын шығару және депозиттерді тарту ақша нарығында қысқа мерзімді өтімділікті реттеу құралдары болды. 2012 жылы 2011 жылмен салыстырғанда шығарылған қысқа мерзімді ноттардың көлемі 3,5 рет төмендеді және 857,2 млрд. теңгені құрады. Айналыстағы ноттардың көлемі 2011 жылдың желтоқсанымен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанда 186,1 млрд. теңгеге дейін 63,5%-ға дейін азайды.

2012 жылы екінші деңгейдегі банктерден 5,0 трлн. теңге сомаға депозиттер тартылды, бұл 2011 жылға қарағанда 2,6 есе аз. Ұлттық Банкте банктердің депозиттері бойынша қалдық 2012 жылдың желтоқсанының аяғындағы жағдай бойынша 58,9 млрд. теңгені құрады.

2012 жылғы 4-тоқсанның және тұтастай алғанда 2012 жылғы инфляция болжамын бағалау

2012 жылғы 4-тоқсанда инфляцияның нақты қалыптасқан деңгейі (2,0%) «Инфляцияға шолудың» алдыңғы басылымында жарияланған болжамнан (2,7-2,9%) төмен болды. Тоқсан бойы нақты инфляция болжамдық мәннен төмен болды.

2012 жылғы 4-тоқсанда бағалардың негізгі өсуі ақылы қызметтерге және азық-түлік тауарларына тиесілі болды. Олардың құрылымында тұрғын үй-коммуналдық саласының қызметтеріне, оның ішінде газбен қамту, ыстық және суық сумен қамту, сондай-ақ көлік қызметтері сияқты қызметтердің бағалары мен тарифтерінің өсуін атап өту керек. Азық-түлік тауарлары тобында жеміс-көкініс өнімдерінің, жұмыртқаның, сүт өнімдерінің, май, тоң майлардың қымбаттауын атап өткен жөн. Азық-түлікке жатпайтын тауарлардың қымбаттауы 2012 жылғы 4-тоқсанда қалыпты болды.

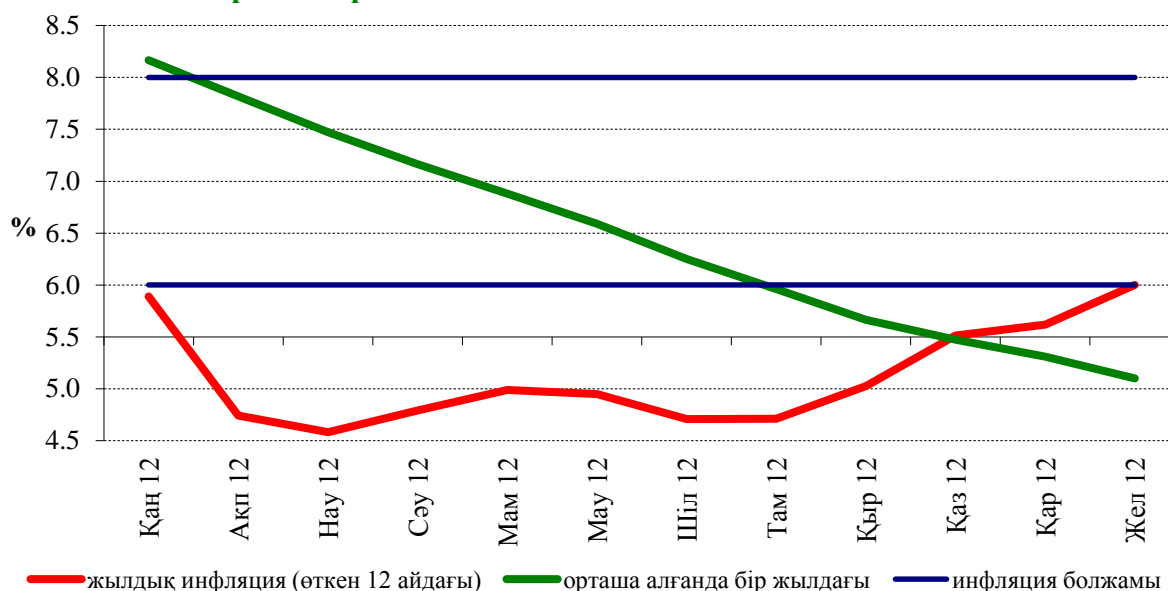
Тұтастай алғанда 2012 жылдың қорытындысы бойынша Қазақстанда инфляциялық процестердің қалыптасуы 1 және 4-тоқсандарда азық-түлік тауарларының қымбаттауы, ал 2-4-тоқсандарда халыққа ақылы қызмет көрсету ықпалымен жүргізілді. Азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасының өсу қарқыны 2012 жылы қалыпты болды.

2012 жылы бағаның анағұрлым елеулі өсу қарқыны ет өнімдері, жеміс-көкініс өнімдері, тұрғын үй-коммуналдық саланың жеке қызметтеріне, көлік, медициналық қызметтерде, байланыс қызметі, білім беру саласы сияқты тауарлар мен қызметтерде байқалды.

2012 жылдың қорытындысы бойынша инфляцияның жылдық көрсетумен нақты деңгейі 6,0% құрады, бұл Ұлттық Банк 2012 жылға белгілеген болжамдық мәнге (6,0-8,0%) толық сәйкес келеді (1-1).

1-график

2012 жылғы инфляция фактісі және болжамы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2013 жылға арналған инфляция болжамы

2013 жылы тұтыну нарығындағы ахуал тұтастай алғанда тұрақты болып қалады. Оның динамикасы 2012 жылдың көрсеткіштерімен ұқсас және салыстырмалы болады

деп күтілуде. Осыған қарамастан, арасынан халықтың ақша кірісінің тұрақты өсуін, банк секторының кредиттік белсенділігін бірте-бірте қалпына келтіру, жоғары монополияландыру, сол сияқты тауарлар мен қызметтердің жекелеген нарықтарында бәсекелестіктің төмен деңгейі сияқты бөліп көрсетуге болатын бірқатар факторлардың бар болуына байланысты инфляциялық қысымының күшеюі жоққа шығарылмайды. Оған қоса, әлемдік тауар нарығындағы тұрақты емес жағдай Қазақстан ішінде тұтыну тауарлары мен қызметтердің қымбаттауына ықпал етуі мүмкін.

2013 жылы тұтыну нарығында тұрақтылықты сақтау үшін Ұлттық Банк Үкіметпен және жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп нарықты қажетті тауармен қамтамасыз етуге, бәсекелестікті арттыруға, сауда инфрақұрылымын дамытуға, баға ымыраласу фактілерін болдырмауға бағытталған инфляцияға қарсы саясатты іске асыруды жалғастырады. Ұлттық Банк елдің экономикалық дамуына барабар деңгейде сақтай отырып, ақша ұсынысын икемді реттеу бойынша шараларды қабылдауды жалғастырады.

2013 жылғы қаңтарда Қазақстан Республикасының 2013 жылға арналған ақша-кредит саясатының негізгі бағыттары мақұлданды. Осы құжат шеңберінде Ұлттық Банк алдағы жылдың негізгі мақсаттары мен міндеттерін, сондай-ақ бағаның тұрақтылығын, қаржы секторының тұрақтылығын және теңгенің айырбастау бағамының тұрақтылығын қамтамасыз етуге бағытталған ақша-кредит саясаты саласындағы шараларды айқындады.

2013 жылы Ұлттық Банк ақша нарығындағы қысқа мерзімді теңгелік өтімділікті реттеу мәселелерінде ақша-кредит саясатының рөлін күшейту бойынша жұмысты жалғастырады. Бұл ағымдағы құралдарды пайдаланудан басқа жаңа құралдары ендіруді көздейді.

Валюта саясаты өзгерілуі басқарылатын режим шеңберінде жүзеге асырылатын болады. Ішкі валюта нарығындағы операциялар нарықтық алғышарттар ұсынатын айырбастау бағамы динамикасының жалпы трендін қалыптастыруға әсер етпей, теңгенің айырбастау бағамының күрт секірулерін бәсеңдету мақсатында жүргізілетін болады.

Ақша-кредиттік реттеудің қандай да болмасын шараларын қабылдау Ұлттық Банктің негізгі мақсатына – бағаның тұрақтылығын қамтамасыз етуге және 2013 жылдың қорытындылары бойынша инфляцияны 6-8% мақсатты дәлізде ұстап тұруға қол жеткізуге бағытталған.

2013 жылғы 1-тоқсанға арналған инфляция болжамы. Жыл басында инфляциялық процестердің кейбір жылдамдатылуы күтілуде. Бұл бірінші кезекте, маусымдық факторларға байланысты: жеміс-көкініс, ет өнімдері, сүт өнімдері бағасының өсуі мүмкін. Осы күтулерді ескере отырып, 2013 жылдың 1-тоқсанында инфляция 2,0% шегінде қалыптасуы мүмкін. Тиісінше, 2013 жылғы наурыздың қорытындылары бойынша жылдық инфляция 7,0%-дан асуы мүмкін. Одан кейінгі айларда инфляция бәсеңдейді, алайда 2013 жылы инфляция 2012 жылғы көрсеткіштерден біршама асуы мүмкін.

2013 жылғы 2-тоқсанға арналған инфляция болжамы 1,4-1,6% (2012 жылдың 2-тоқсанында нақты инфляция 1,7% деңгейінде қалыптасты) құрайды, бұл 2013 жылғы маусымның аяғындағы 6,6-6,8% жылдық инфляцияға сәйкес келеді.

2013 жылғы сәуір-маусымда жұмыртқа, сүт өнімдері сияқты азық-түлік тауарларының жекелеген түрлеріне бағаның төмендеуі күтілуде, жеміс-көкініс және ет өнімдеріне бағаның өсуі қарқыны баяулайды.

1. Инфляциялық процестер

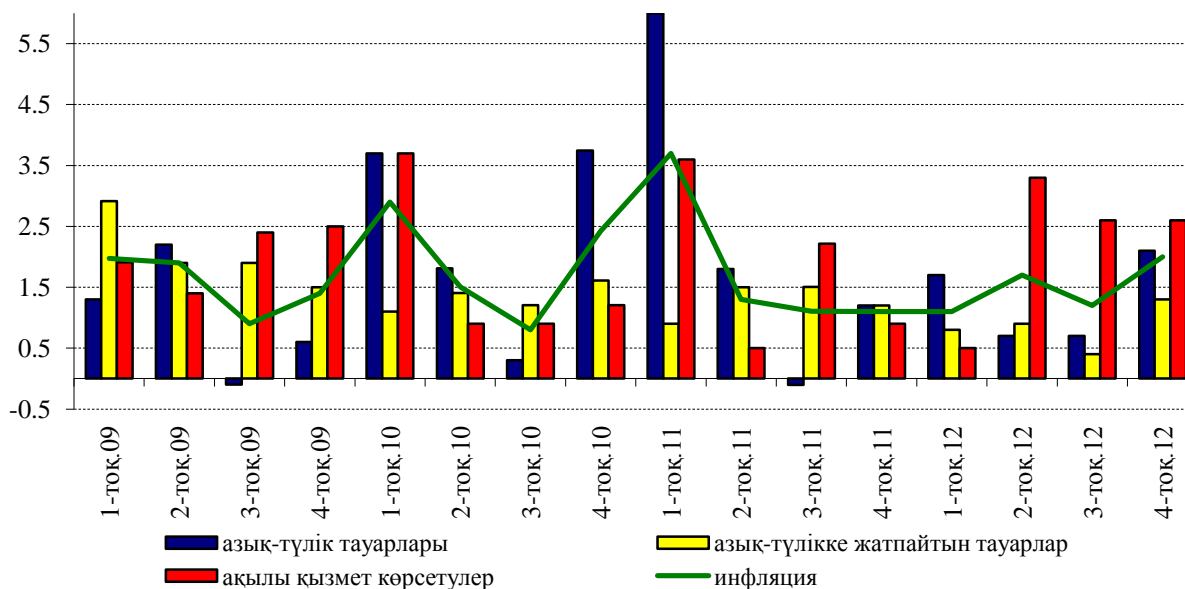
1.1. Тұтыну бағалары

2012 жылғы 4-тоқсанда тоқсандық инфляцияның жеделдегені байқалды, ол 2,0% деңгейде қалыптасты (2011 жылғы 4-тоқсанда – 1,1%), ал 2012 жылғы 3-тоқсанда инфляция 1,2% деңгейде болды. 2012 жылғы қазан-желтоқсанда инфляция негізінен ақылы қызметтер тарифтерінің өсуі есебінен қалыптасты.

2012 жылғы 4-тоқсанда азық-түлік тауарларының бағалары 2,1%-ға өсті (2011 жылғы 4-тоқсанда – 1,2%-ға), ал азық-түлікке жатпайтын тауарлардың бағалары 1,3%-ға (1,2%-ға) өсті. Ақылы қызметтер осы кезеңде 2,6%-ға (0,9%-ға) қымбаттады (2-график). Ақылы қызметтер тарифтерінің жоғары өсу деңгейі тұрғын үй-коммуналдық саласының бірқатар қызметтері бағаларының өсуімен түсініледі, олар бойынша 2012 жылдың басында тарифтерді өзгерту неғұрлым кейінгі мерзімге «ауыстырылды».

2-график

Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2012 жылғы желтоқсанда 2012 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда азық-түлік тауарларының ішінде көбінесе жұмыртқа 14,6%, макорон өнімдері 5,0%, күнбағыс майы 5,1%, ұн 3,8%, ет және ет өнімдері 1,7%, оның ішінде қой еті 2,2%, құс еті 1,9%, жылқы еті 1,8%, шошқа еті 1,7%, сондай-ақ балық және теңіз өнімдері 1,4% қымбаттады. Қарастырылып отырған кезеңде жемістер мен көкөністер бағасы 3,0%, оның ішінде қызылша бағасы 6,0%, картофель бағасы 4,5%, капуста бағасы 2,8% өсті. Жарма бағасы 0,7%, оның ішінде қарақұмық бағасы 2,0%, тары бағасы 0,5% төмендеді Қант 4,1% арзандады.

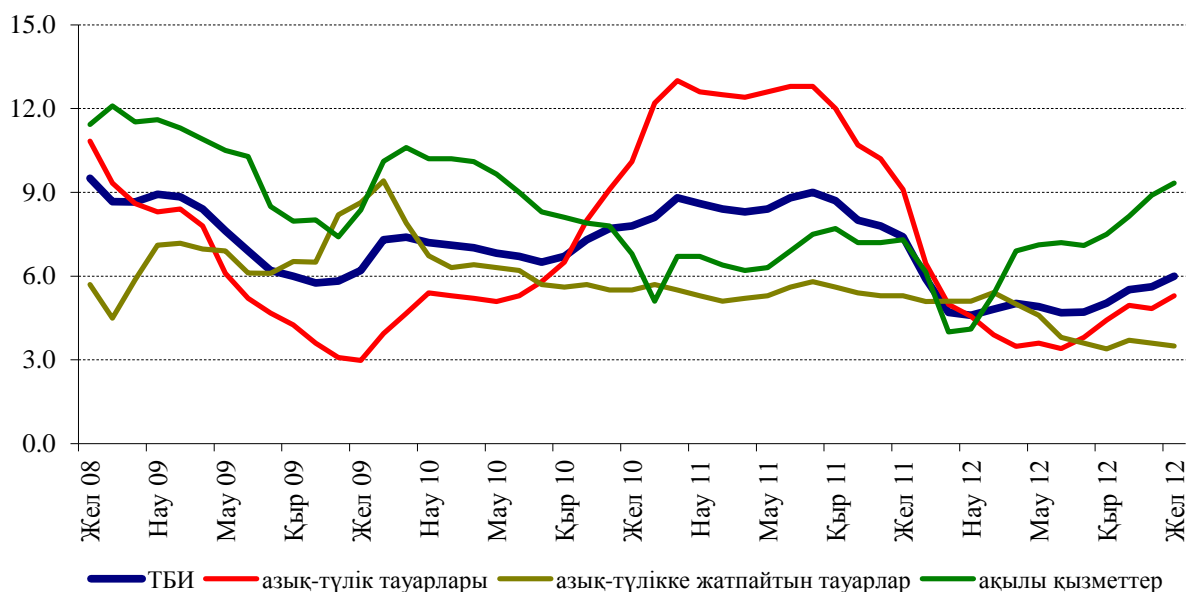
Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында есепті кезеңде киім мен аяқ киім бағасы 1,6%, үйде пайдалануға арналған керек-жарақтарының бағасы 0,9%-ға, оның ішінде ыдыс және асхана құралдарының бағасы 0,7%, жуу және тазалау құралдарының бағасы 0,7%, дәрі-дәрмектің бағасы 0,5%-ға өсті. Бензиннің құны 2,5%-ға, дизель отынының құны 5,1%-ға көтерілді.

Ақылы қызметтер құрылымында 2012 жылғы қазан-желтоқсанда тұрғын үй-коммуналдық саласында көрсетілген қызмет үшін ақы төлеу 3,1%-ға қымбаттады. Бұл ретте ыстық су үшін ақы төлеу 5,1%, орталықтан жылыту 5,8%, тарату желілері арқылы тасымалданатын газ 4,9%, кәріз 2,6%, қоқыс жинау 3,2% қымбаттады. Сондай-ақ көлік қызметтерін көрсету бағасы 2,6% (автомобиль көлігі қызметінің қымбаттауы есебінен), білім беру қызметі 1,5%, оның ішінде мектепке дейінгі және бастауыш білім беру қызметі 3,9%, орта білім беру қызметі 3,3% өсті.

Жалпы алғанда 2012 жылы инфляция жылдық көрсетумен 6,0% (2011 жылғы желтоқсанда – 7,4%) құрады. Соңғы 12 айда азық-түлік тауарлары – 5,3%-ға (9,1%-ға), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 3,5%-ға (5,3%-ға), ақылы қызметтер – 9,3%-ға (7,3%-ға) қымбаттады (3-график).

3-график

Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (алдыңғы жылдың тиісті айына %-бен)

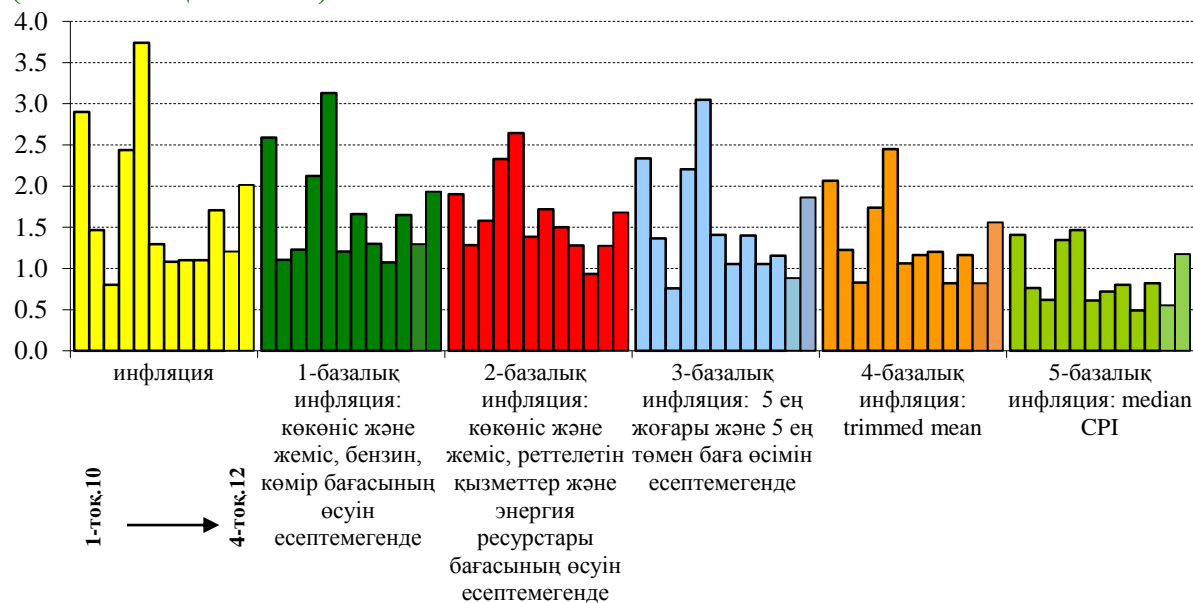
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.2. Базалық инфляция

2012 жылғы 4-тоқсанда базалық инфляцияның көрсеткіштері өткен тоқсанмен салыстырғанда неғұрлым жоғары деңгейде қалыптасты. 2011 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда сондай-ақ базалық инфляцияның барлық көрсеткіштері бойынша неғұрлым жоғары қарқындары байқалды. Бұл ретте базалық инфляцияның барлық көрсеткіштері жалпы инфляция деңгейінен аспады (4-график). Бұл көбінесе жекелеген тауарлар мен қызмет көрсетулердің бағалары өсуінің базалық инфляцияны есептеу кезінде алып тасталатын жоғары қарқынына байланысты болды. Атап айтқанда, оған жеміс-көкөніс өнімін, жанар-жағар материалдарын, тұрғын үй саласындағы қызмет көрсетулерді жатқызуға болады.

4-график

Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

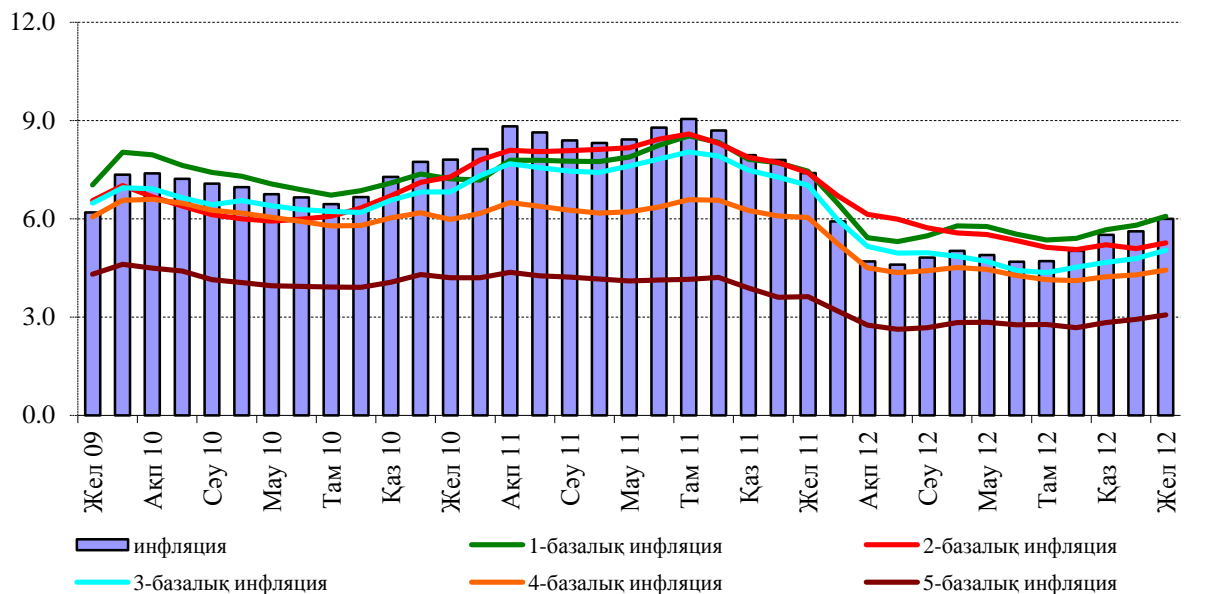

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2012 жылғы желтоқсанда базалық инфляцияның көрсеткіштері жылдық көрсетумен жалпы алғанда көтеріңкі динамиканы көрсетті (5-график). Тек 2-базалық инфляция ғана қарашада біршама бәсеңдеді, ал желтоқсанда қайтадан жеделдеді. Бұл ретте 1-базалық инфляция ғана 2012 жылдың қорытындысы бойынша жалпы инфляцияның мәнінен асып кетті, ал базалық инфляцияның қалған көрсеткіштері неғұрлым төмен деңгейде қалыптасты.

2012 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша базалық инфляцияның барлық көрсеткіштері 2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда жылдық көрсетумен неғұрлым төмен деңгейде қалыптасты. Бұл монетарлық факторлардың инфляцияға мейілінше аз әсер етуі аясында инфляциялық процестердің баяулағанын дәлелдейді (5-график).

5-график

**Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
(өткен жылдың тиісті айына %-бен)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар**1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар**

2012 жылғы 4-тоқсанда өнеркәсіп өнімдерін шығаратын кәсіпорындардың бағалары 1,0% көтерілді (2011 жылғы 4-тоқсанда 0,3% төмендеді). Өндірілген өнім құнының бағасы 0,6%-ға өсті, бұл ретте оның құрамындағы аралық тұтыну өнімінің бағасы 0,5%-ға өсті, өндіріс құралдарының бағасы 0,9%-ға өсті, тұтыну тауарларының бағасы 1,8%-ға қымбаттады. Өндірістік сипаттағы қызметтер 1,0%-ға қымбаттады.

2012 жылғы 4-тоқсанда қазанмен салыстырғанда қараша мен желтоқсанда мұнай бағасының неғұрлым төмен болуына байланысты, тау-кен өндіру саласындағы бағалар алдыңғы кезеңдегі 2,2%-ға өсумен салыстырғанда өзгерген жоқ (2011 жылғы 4-тоқсанда 0,9% өсті).

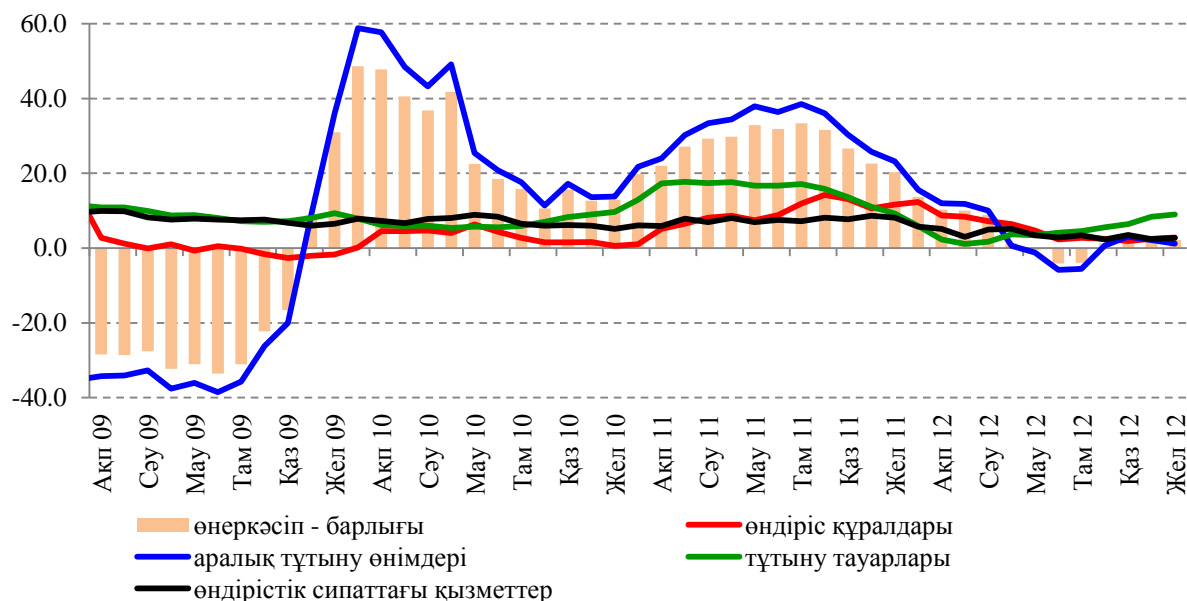
Энергия тасымалдауыштардың құны алдыңғы тоқсанда 2,2%-ға өскеннен кейін 2012 жылғы 4-тоқсанда 0,4% өсті (2011 жылғы 4-тоқсанда 0,6% өсті). Шикізат энергия ресурстарының құрамында мұнай өндіру бағасы қазандағы өсу есебінен 0,5% көтерілді (2011 жылғы 4-тоқсанда 0,7% өсті), ал газ конденсатының құны 2,3% төмендеді (2011 жылғы 4-тоқсанда өзгерген жоқ).

Өңдеуші өнеркәсіптегі баға алдыңғы тоқсанда өзгерістер болмаған кезде есепті кезеңде 2,3% өсті (2011 жылғы 4-тоқсанда 0,3% төмендеді). Бұл ретте 2012 жылғы 4-тоқсанда өнеркәсіптің металлургиялық саласындағы бағалар 2,0% көтерілді, азық-түлік өнімдерін өндіру 2,9% қымбаттады, мұнай өңдеу өнімдерінің бағасы 8,4% өсті.

Электрмен жабдықтау, газ, бу беру және ауаны желдету салаларында 2012 жылғы 4-тоқсанда баға 2,0%-ға өсті (2011 жылғы 4-тоқсанда өзгерген жоқ).

2012 жылғы желтоқсанда өнеркәсіп өндірісінде жылдық көрсетумен бағаның өсуі (2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанда) 2,1% құрады (2011 жылғы желтоқсанда жылдық көрсетуде бағаның өсуі 20,3% құрады) (6-график).

6-график

Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындардың бағалары индексінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Өндірілген өнім жылдық көрсетумен 2,1% қымбаттады, бұл ретте аралық тұтыну өнімдерінің бағасы 1,2% көтерілді, тұтыну тауарлары 9,0% қымбаттады, өндіріс құралдарының бағасы 2,8% өсті. Өндірістік сипаттағы қызметтер 2,7% қымбаттады.

1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар

2012 жылғы 4-тоқсанда барлық арналар бойынша сатылған ауыл шаруашылығы өнімдерінің бағасы 19,2% өсті (2011 жылғы 4-тоқсанда 8,6% төмендеді). Ауыл шаруашылығындағы бағалар динамикасы мал шаруашылығымен салыстырғанда өсімдік шаруашылығындағы бағалардың төмендеуі әсерінен қалыптасты.

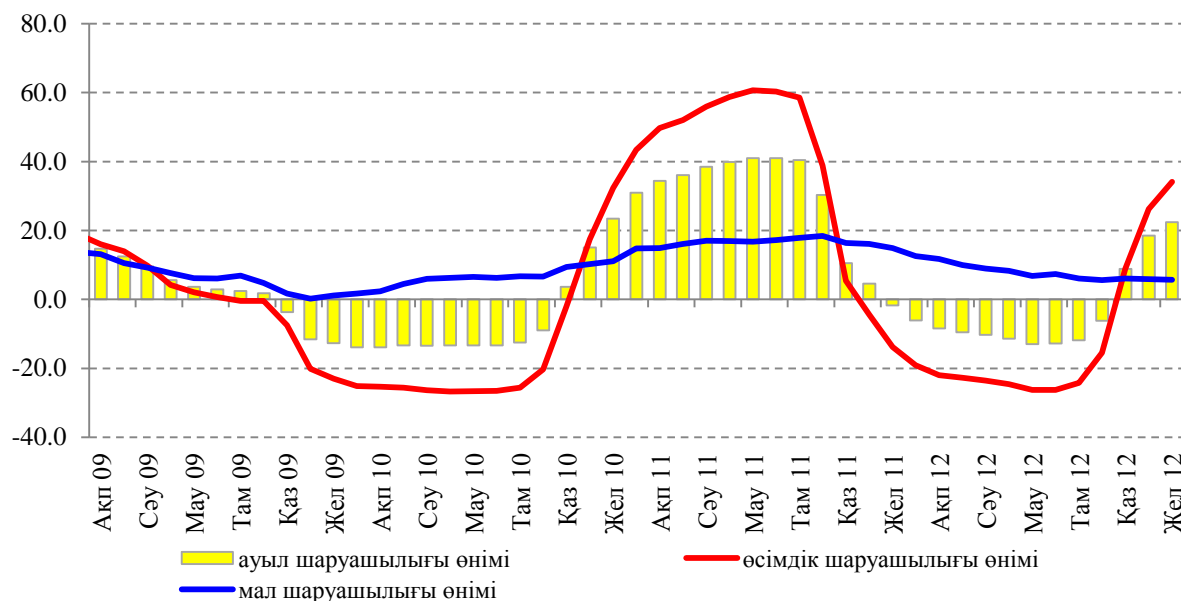
Алдыңғы тоқсанда бағалардың 6,2% көтерілуімен салыстырғанда, 2012 жылғы қазан-желтоқсанда өсімдік шаруашылығының өнімі 28,8% қымбаттады (2011 жылғы 4-тоқсанда 18,8% төмендеді). Өсімдік шаруашылығының құрамында дәнді дақылдардың бағасы 32,7% көтерілді, көкөністің бағасы 10,8% қымбаттады, картофель бағасы 7,0% өсті.

Мал шаруашылығы өнімдері 2012 жылғы 3-тоқсанда 1,5%-ға қымбаттағаннан кейін 2012 жылғы 4-тоқсанда ол 5,1% қымбаттады (2011 жылғы 4-тоқсанда 5,0% өсті). 2012 жылғы қазан-желтоқсанда мал және құс етінің бағасы 2,1% өсті, шикі сүттің құны 8,2% өсті, жұмыртқа 17,2% қымбаттады.

2012 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша ауыл шаруашылығы өнімінің бағасы жылдық көрсетумен 22,4% көтерілді. Бұл ретте өсімдік шаруашылығы өнімі 34,1% қымбаттады, мал шаруашылығы өнімінің бағасы 5,7% өсті (7-график).

7-график

Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3.3. Кәсіпорындар мониторингі

2012 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындардың дайын өніміне сұраныс тұтастай алғанда экономиканың нақты секторы бойынша біршама бәсеңдеді, мұны сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексінің 51,9 деңгейге дейін (2012 жылғы 3-тоқсандағы 56,8-ден) төмендеуінен көруге болады. Көрсеткіш өніміне сұраныс төмендеген кәсіпорындар үлесінің 20,9%-ға дейін (3-тоқсандағы 15,1%-дан) ұлғаюы және өніміне сұраныстың ұлғаюын атап өткен кәсіпорындар үлесінің 24,7%-ға дейін (3-тоқсандағы 28,7%-дан) төмендеуі есебінен болды.

Дайын өнімге сұраныстың өсу қарқынының төмендеуі диффузиялық индекс тиісінше 48,7 және 49,7 дейін төмендеген «көлік және байланыс» және құрылыс салаларын қоспағанда, барлық салаларда байқалды. Сұраныстың өсуінің неғұрлым бәсеңдеуі ауыл шаруашылығында болды (диффузиялық индекс 3-тоқсандағы 69,7-ден 61,0-ге дейін төмендеді), бұл маусымдық фактордың әсер етуіне байланысты болды. Сұраныстың өсуінің аз деңгейде бәсеңдеуі өндіруші және өңдеуші өнеркәсіп, «сауда, автомобильдерді жөндеу, тұрмыс өнімдері және жеке пайдалану заттары» салаларында байқалды. Осымен қатар, 2012 жылғы 4-тоқсанда тек «электрэнергиясын, газды және суды өндіру және бөлу» және «қонақ үйлер мен мейрамханалар» салаларында ғана сұраныстың өсу қарқыны ұлғайды (диффузиялық индекс тиісінше 62,4 және 56,1 құрады).

2012 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда 2013 жылғы 1-тоқсанда жалпы алғанда нақты сектор дайын өнімге сұраныстың шамалы өсуін күтуде: сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексі кәсіпорындардың күтуі бойынша 50,9-ды құрады. Бұл ретте, сұраныстың өсуін салалардың көпшілігі күтеді, неғұрлым елеулісі «электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу» саласында: диффузиялық индекс – 64,9. Сонымен қатар, сұраныстың төмендеуі «қонақ үйлер мен мейрамханалар» (45,6), «көлік және байланыс» (47,6), «сауда, автомобильдерді жөндеу, тұрмыс өнімдері және жеке пайдалану заттары» (49,3), өңдеуші өнеркәсіп (49,4) және құрылыс (49,5) салаларында күтілуде.

Кәсіпорындардың дайын өнімі бағаларының жалпы алғанда экономиканың нақты секторы бойынша 2012 жылғы 4-тоқсанда өсудің бәсеңдеуіне қарамастан, қалыпты өсуі жалғасты: дайын өнім бағалары өсуінің диффузиялық индексі 57,5 құрады (2012 жылғы 3-тоқсанда – 58,1), бұл ретте бағалардың өсуін атап өткен кәсіпорындардың саны 21,1% дейін (2012 жылғы 3-тоқсандағы 22%-дан) азайды, бағалардың төмендеуін атап өткен кәсіпорындардың саны 6% дейін (2012 жылғы 3-тоқсандағы 5,9%-дан) ұлғайды.

Өсудің жекелеген бәсеңдеуі бола отырып дайын өнім бағаларының неғұрлым өсуі ауыл шаруашылығында, онда диффузиялық индекс 65,6 (2012 жылғы 3-тоқсанда – 68,2) және өндіруші өнеркәсіпте сақталды: диффузиялық индекс 55,2 дейін (2012 жылғы 3-тоқсандағы 57,4-тен) төмендеді. Экономиканың басқа салаларында сондай-ақ бағалардың өсу қарқынның шамалы төмендеуі байқалады, тек «қонақ үйлер мен мейрамханалар», «жылжымайтын мүлікпен, жалдаумен операциялар және кәсіпорындарға көрсетілетін қызметтер» және «көлік және байланыс» салаларында ғана бағалардың өсу қарқынның ұлғаюы байқалады (диффузиялық индекстер 2012 жылғы 3-тоқсандағы 50,8, 54,5, және 54-тен тиісінше 57, 55,9 және 55,4-ке ұлғайды).

Тұтыну өнімі мен қызмет көрсетулерді өндіруші кәсіпорындардың дайын өнімінің бағаларының (бұдан әрі – тұтыну өнімі мен қызмет көрсету бағалары) 2012 жылғы 4-тоқсанда, жалпы алғанда нақты сектор бойынша сияқты қалыпты өсуі жалғасты: диффузиялық индекс 60,5 (3-тоқсанда– 61,1) құрады.

2013 жылғы 1-тоқсанда жалпы алғанда нақты сектор бойынша қарқынның жекелеген ұлғаюы бола отырып дайын өнім бағаларының қалыпты өсуінің жалғасуы күтіледі: дайын өнім бағалары өзгеруінің диффузиялық индекс 60 құрады. Бұл ретте ауыл шаруашылығын және «қонақ үйлер мен мейрамханалар» саласын қоспағанда, барлық салалардың кәсіпорындары бағалардың өсу қарқынның ұлғаюын күтеді. Дайын өнім бағаларының неғұрлым өсуі «электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу» саласы мен өңдеуші өнеркәсіп және құрылыс салаларында, «көлік және байланыс» және «жылжымайтын мүлікпен, жалдаумен операциялар және кәсіпорындарға көрсетілетін қызметтер» салаларында күтіледі.

2013 жылғы 1-тоқсанда қарқынның шамалы ұлғаюы бола отырып, тұтыну өнімі мен қызмет көрсету бағаларының қалыпты өсу үрдісінің жалғасуы күтіледі: диффузиялық индекс 62 деңгейіне дейін көтерілді.

2012 жылғы 4-тоқсанда шикізат пен материалдар бағаларының өсу қарқыны айтарлықтай төмендеді: бағалардың өзгеруінің диффузиялық индексі 72,8 (2012 жылғы 3-тоқсанда– 73,5) құрады. Бағалардың өсу қарқынының төмендеуі ауыл шаруашылығы, «электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу» және «сауда, автомобильдерді жөндеу, тұрмыс өнімдері және жеке пайдалану заттары» салаларында байқалды. Бағалардың өсу қарқынының шамалы бәсеңдеуі құрылыста атап өтілді. Сонымен қатар, «қонақ үйлер мен мейрамханалар», «көлік және байланыс», «жылжымайтын мүлікпен, жалдаумен операциялар және кәсіпорындарға көрсетілетін қызметтер» салаларында бағалардың өсу қарқынының айтарлықтай ұлғаюы болды. Жалпы алғанда, шикізат пен материалдар бағаларының өсуін атап өткен кәсіпорындардың үлесі 48,6% құрады және тек кәсіпорындардың 3,2% ғана бағалардың төмендегенін атап өтті.

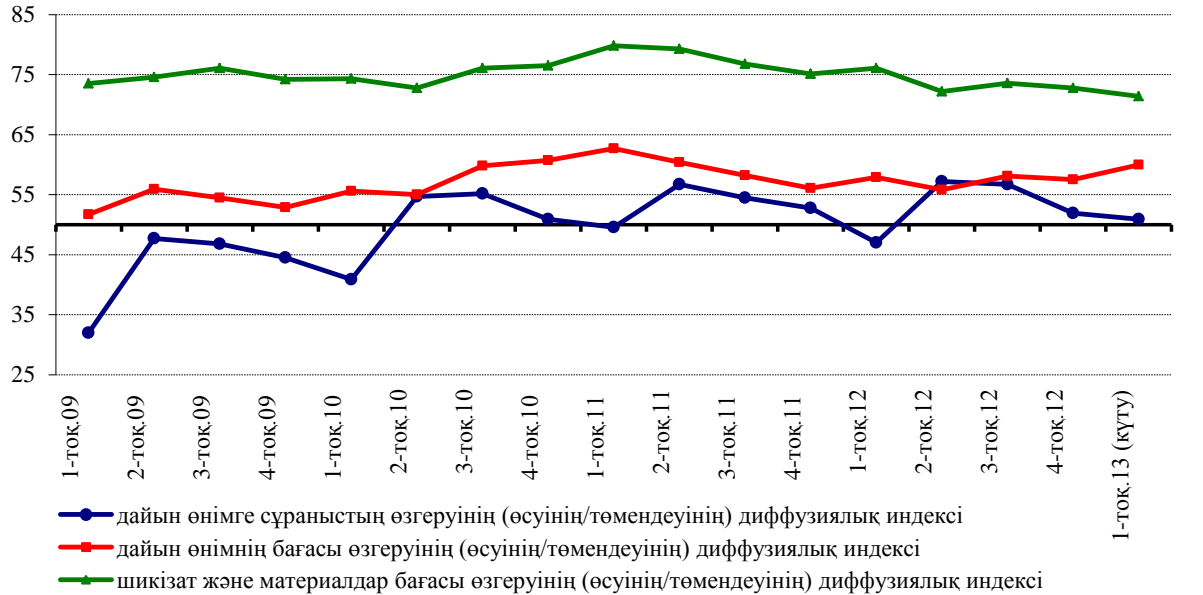
2013 жылғы 1-тоқсан бойынша шикізат пен материалдар бағаларының өзгеруінің диффузиялық индексі кәсіпорындардың күтуі бойынша 71,4 дейін түсті, бұл 4-тоқсанмен салыстырғанда бағалардың өсуінің жекелеген бәсеңдеуін білдіреді. Көрсеткіш бағалардың өсуін күткен кәсіпорындар үлесінің шамалы азаюы есебінен төмендеді.

Осылайша, тиісті диффузиялық индекстердің динамикасы негізінде 2013 жылғы 1-тоқсан бойынша кәсіпорындардың күтулері дайын өнімге сұраныстың шамалы

өсуімен, олардың бағасының өсу қарқынының аздап ұлғаюымен және шикізат пен материалдар бағасының өсуінің жекелеген баяулауымен байланысты (8-график).

8-график

Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2. Инфляция факторлары

2.1. Жиынтық сұраныс

2012 жылғы 3-тоқсанда түпкілікті пайдалану әдісі бойынша ЖІӨ 2011 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда нақты көрсетуде бағалау бойынша 5,1%-ға (2011 жылғы 3-тоқсанда өсу бағалау бойынша 7,2%, 2012 жылғы 2-тоқсанда өсу – 5,5% болды) нақты көрсетілімде ұлғайды.

ЖІӨ-нің 2012 жылғы 3-тоқсанда өсуі үй шаруашылықтарының ағымдағы тұтынуына жұмсалатын шығыстардың ұлғаюымен байланысты түпкілікті тұтынуға жұмсалған шығыстардың және мемлекеттік басқару органдары шығыстарының, жалпы жинақтың өсуі және таза экспорттың төмендеуі әсерінен қалыптасты.

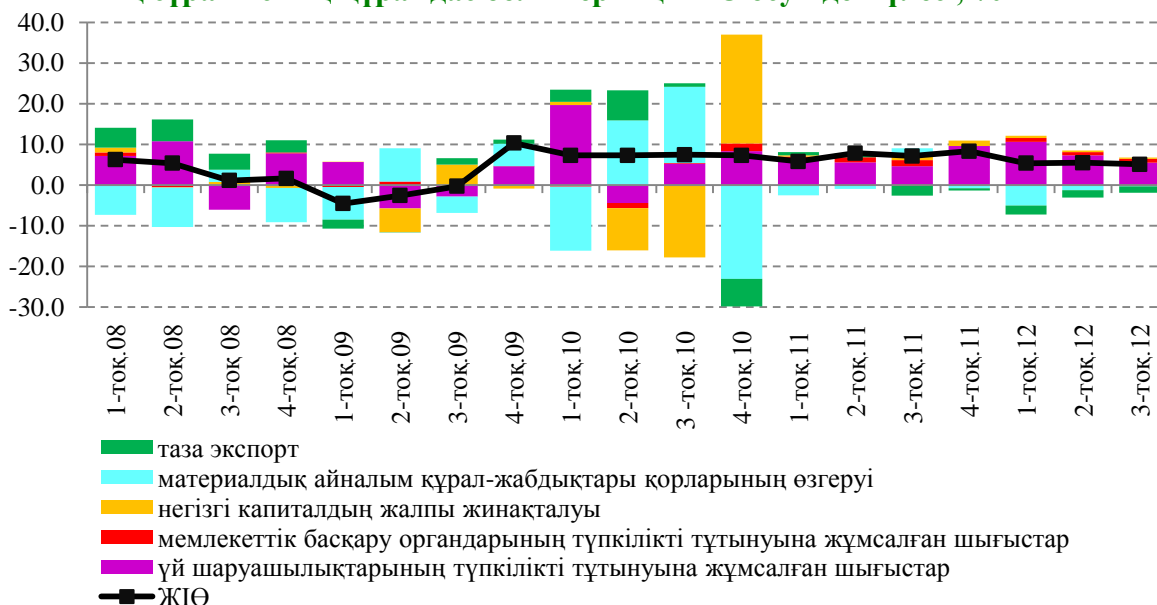
Тұтастай алғанда, бағалау бойынша, 2011 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда түпкілікті тұтынуға шығыстар 2012 жылғы 3-тоқсанда 11,5-ға өсті (2012 жылғы 2-тоқсанда 13,3%-ға өсу), жалпы жинақталған қаражат 0,2%-ға ұлғайды (3,6%-ға төмендеу), ал таза экспорт 59,0%-ға (13,2%-ға төмендеу) төмендеді.

Нәтижесінде үй шаруашылықтарының және мемлекеттік басқару органдарының тұтынуына жұмсалған шығыстар ЖІӨ-нің тиісінше (+)5,5% және (+)0,9% мөлшерінде қалыптасуына оң үлес қосты, жалпы жинақталған қаражат ЖІӨ-ні (+)0,1%-ға артты.

Бұл ретте жалпы жинақталған қаражат құрамында негізгі капиталды жинақтау үлесіне (+)0,4%, ал материалдық айналым қаражаты қорларының өзгеруіне (-)0,3% тиесілі болды. Өз кезегінде таза экспорт (-)1,6% мөлшерінде ЖІӨ-нің өсуіне теріс әсер етті (9-9-график).

9-график

Жиынтық сұраныстың құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсіндегі үлесі, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс

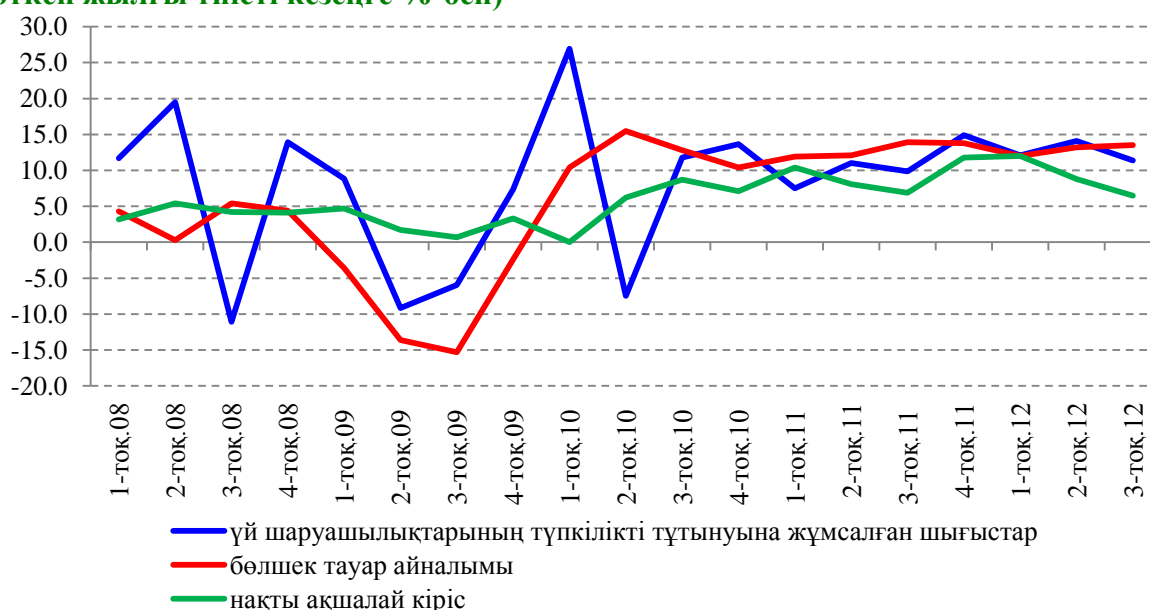
2012 жылғы 3-тоқсанда үй шаруашылықтарының түпкілікті тұтынуына жұмсалған шығыстар 2011 жылғы тиісті кезеңге қарағанда 11,4%-ға (2012 жылғы 2-тоқсанда өсуі – 14,1%-ға) ұлғайды.

Нақты көрсеткіштегі жан басына шаққандағы ақша кірісінің өсу қарқыны 2012 жылғы 3-тоқсанда 11,6%-ға дейін бәсеңдеді (2012 жылғы 2-тоқсанда – өсуі 14,2%-ға), ал нақты көрсетуде 6,5%-ға дейін (өсуі – 8,8%) бәсеңдеді. Бұл ретте, халықтың табысы бөлшек тауар айналымына елеулі әсер еткен жоқ, оның өсу қарқыны 2012 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда аздап жеделдетілді, ол 13,5% болды (2012 жылғы 2-тоқсанда – өсуі 13,2%).

Алайда бөлшек тауар айналымы өсуінің қарқыны жылдамдауы ЖІӨ негізгі құрамдас бөліктері бірінің көрсеткішіне түпкілікті пайдалану әдісімен әсер етті, атап айтқанда, үй шаруашылықтарының түпкілікті тұтыну шығыстарының өсуіне ықпал етті, ол 11,4%-ға ұлғайды, ал осы өсу осыдан бір тоқсан бұрын 14,1%-ға жеткен болатын (10-10-график).

10-график

Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

Халықтың кірісінің өсуінің баяулауы кейбір дәрежеде өсіп келе жатқан кредиттік белсенділікпен өтелді.

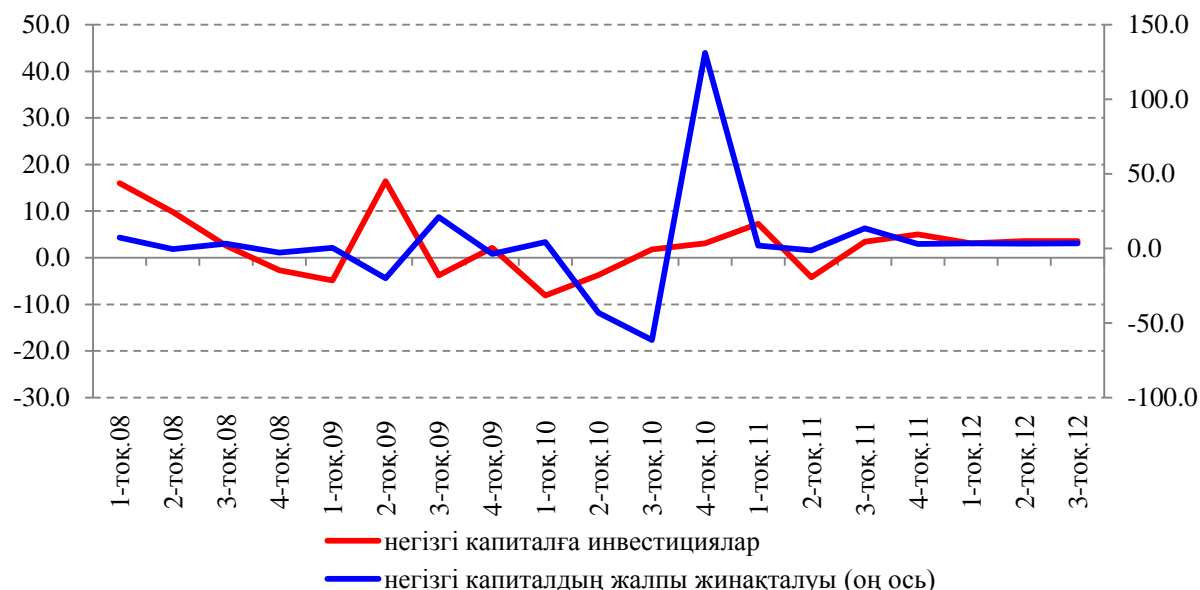
2012 жылғы 1-тоқсанда халықты кредиттеудің 1,4%-ға, 2012 жылғы 2-тоқсанда 6,3%-ға өсуінен кейін, 2012 жылғы 3-тоқсанда өсу қарқыны 6,6%-ға дейін жеделдетілді. Бұл ретте азаматтардың тұтынушылық мақсаттарға кредиттеуінің өсуі 2012 жылғы 2-тоқсандағы 10,6%-ға өсуімен салыстырғанда 2012 жылғы 3-тоқсанда 12,0%-ға дейін жеделдетілді.

Негізгі капиталдың жалпы жинағының аздап жедел өсу қарқыны 3,3%-ға ұлғайды (2012 жылғы 2 тоқсан – өсуі 3,2%), ЖІӨ-нің өсуіне (+)0,4% мөлшерінде оң үлесін қосты, бұл ретте, екінші компонент, яғни материалдық айналым құралдары қорының өзгеруі ЖІӨ-нің өсуін (-)0,3%-ға төмендетіп, теріс ықпал етті.

Кәсіпорындардың өсіп келе жатқан инвестициялық белсенділігіне қарамастан, оның нәтижесінде негізгі капиталға инвестициялардың көлемі 2012 жылғы 3-тоқсанда 3,6%-ға көтерілді (2012 жылғы 2-тоқсанда өсу 3,6% болды), негізгі капиталды жалпы жинақтаудың ұлғаюы барынша ұстамды болды, дегенмен тұтастай алғанда өсу тренді инвестициялық салымдар көлемінің ұлғаюына сәйкес келді (11-11).

11-график

Негізгі капиталға инвестицияларға жұмсалатын шығыстардың динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2.1.2. Мемлекеттік тұтыну

2012 жылғы 3-тоқсанда мемлекеттік басқару органдарының түпкілікті тұтынуына арналған шығыстар 2011 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 12,3%-ға (2012 жылғы 2-тоқсанда – төмендеуі 10,8%-ға) өсті.

Тұтастай алғанда, 2012 жылғы 3-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің шығыстары 1598,6 млрд. тенге сомаға немесе ЖІӨ-ге шаққанда 20,4%-ға қаржыландырылды (2011 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 14,7% есе өсті).

Мемлекеттік бюджеттің ағымдағы шығындары 1,2 трлн. тенге болды, бұл 2011 жылғы 3-тоқсанға қарағанда 18,5%-ға көп. Ағымдағы шығындар құрамында 2011 жылдың осындай тоқсанымен салыстырғанда шетелге ағымдағы шығындар (2,7 есе), басқа ағымдағы трансферттер (61,6%), қызметті сатып алу (28,4%), тауарларды сатып алу (22,2%), сыртқы заемдар бойынша сыйақылар (мүдделер) төлеу (20,6%), заңды тұлғаларға ағымдағы трансферттер (20,1%) елеулі өсуді көрсетті.

Мемлекеттік бюджеттің күрделі шығындары 2012 жылғы 3-тоқсанда 2011 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда негізінен, күрделі жөндеуге және негізгі капиталды сатып алуға шығыстардың ұлғаюы есебінен 5,9%-ға өсті. Шетелге және ел ішіндегі күрделі трансферттерге шығындар бұрынғы деңгейде қалды.

Бюджеттік кредиттер 2011 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 2012 жылғы 3-тоқсанда 6,9-ға, негізінен ішкі бюджеттік кредиттер есебінен ұлғайды. Қаржы активтерін сатып алу шығыстары, керісінше 61,1%-ға төмендеді.

2012 жылғы қаңтар-қыркүйекте мемлекеттік бюджеттің түсімдері 1845,3 млрд. теңгені немесе ЖІӨ-ге шаққанда 17,1%-ды құрады, бұл 2011 жылғы қаңтар-қыркүйекпен салыстырғанда 3,0%-ға аз. Мемлекеттік бюджет кірістерінің құрылымында екі бап бұрынғысынша басым түр: салық түсімдері – 67,1%-ды (2011 жылғы 3-тоқсанда – 71,5%), ресми трансферттер – 29,6%-ды (26,2%) құрады. Ресми трансферттердің жоғары үлесі республикалық бюджетке Қазақстан Республикасының

Ұлттық қорынан кепілді трансферттердің 395,0 млрд. теңге мөлшерінде түсуімен қамтамасыз етілді.

Тұтастай алғанда, 2012 жылғы 3-тоқсанда салық түсімдерінен түскен кірістің көрсеткіштері 2011 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 8,6%-ға ұлғайды. Төмендеу корпоративтік табыс салығы бойынша түсімдердің, табиғи және басқа ресурстарды пайдаланғаны үшін түсімдердің, қосылған құнға салық есебінен болды.

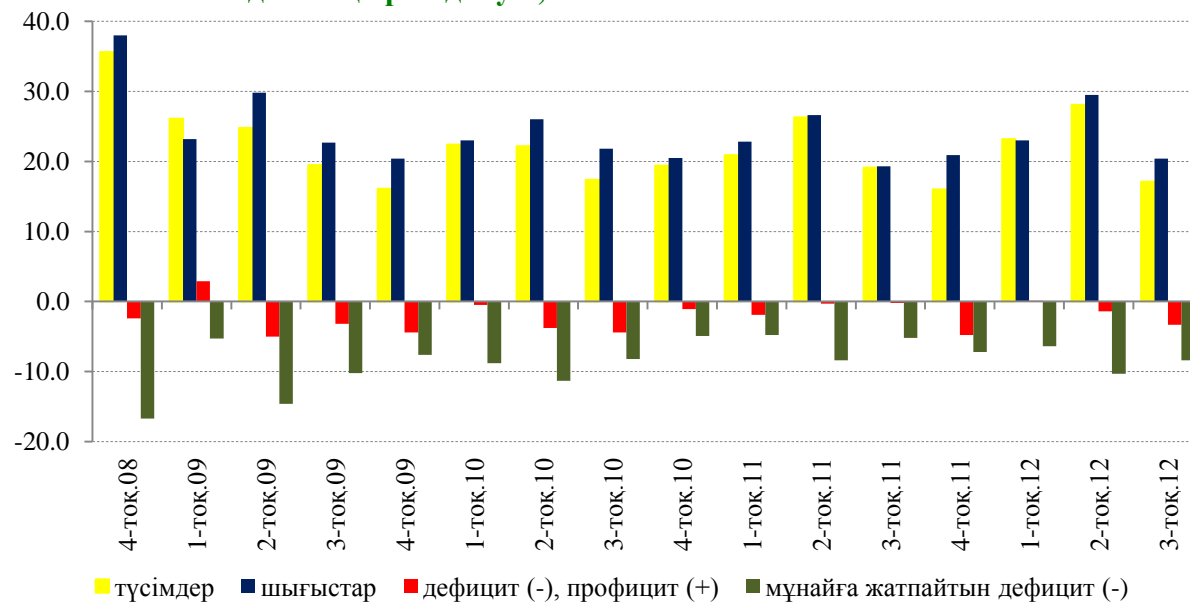
2012 жылғы 3-тоқсанда 2011 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда салықтық емес түсімдер, негізінен мемлекеттік меншіктен, мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің бюджетінен (шығыстар сметасынан) ұсталатын және қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер салатын айыппұлдардан, өсімпұлдардан, санкциялардан, өндіріп алулардан, гранттардан түскен және басқа да салықтық емес түсімдерден түскен кірістер есебінен 59,2%-ға ұлғайды.

2012 жылғы 2-тоқсанда 2011 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда трансферттердің түсімі 9,7% ұлғайды, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер аздап ұлғайды (0,9%).

2012 жылғы 3-тоқсанда шығыстардан кірістердің асып түсу нәтижесінде мемлекеттік бюджет 2012 жылғы 3-тоқсанда 261,0 млрд. теңге (ЖІӨ-ге шаққанда 3,3%) дефицитпен қалыптасты, мұнда 2011 жылғы 3-тоқсанда дефицит 14,4 млрд. теңге (ЖІӨ-ге 0,2%) болды (12-график). Ұлттық қордан республикалық бюджетке 395,0 млрд. теңге мөлшерінде аударылған кепілді трансферттер болмағанда, 2012 жылғы 3-тоқсанда 656,0 млрд. теңге мөлшеріндегі мұнайға жатпайтын дефицитпен аяқталатындығын атап өткен жөн.

12-график

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, ЖІӨ-ге %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

Қаржы министрлігі 2012 жылғы 3-тоқсан ішінде негізінен мемлекеттік эмиссиялық бағалы қағаздарды шығару арқылы 259,4 млрд. теңге мөлшерінде заем қаражатын тартты. Осы кезеңде сондай-ақ бұдан бұрын шығарылған бағалы қағаздар бойынша борыштық міндеттемелер 75,0 млрд. теңге сомасына өтелді. Нәтижесінде

Ұлттық Банктегі Қазақстан Республикасы Үкіметінің шотындағы қалдық 76,7 млрд. теңгеге төмендеді.

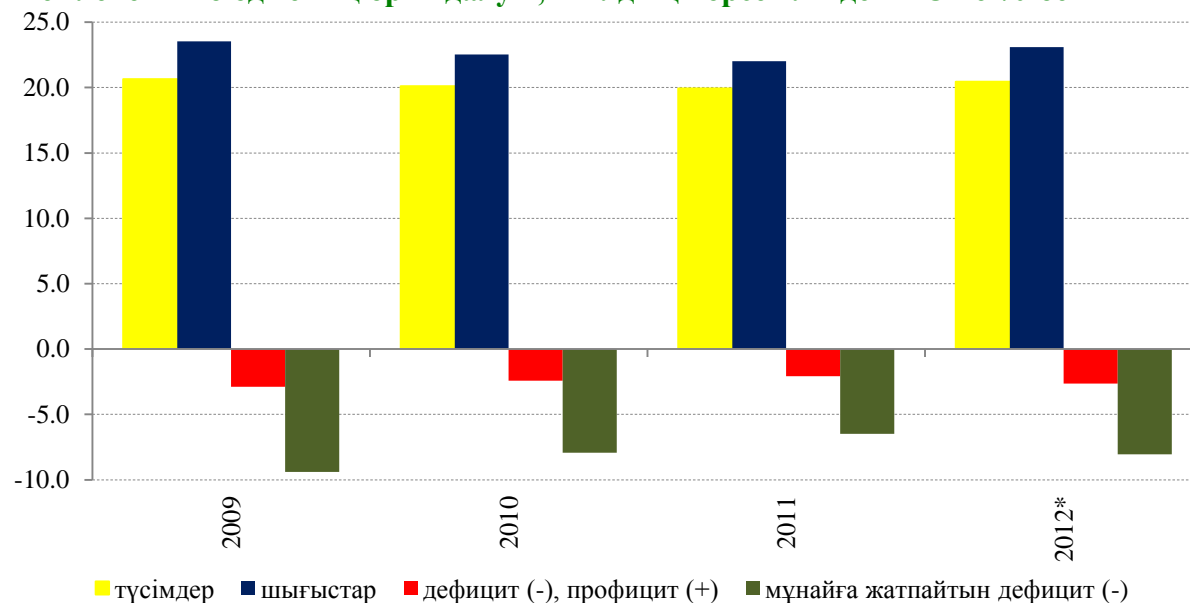
2012 жылғы 3-тоқсанда Үкіметтің ішкі борышы 2 541,9 млрд. теңгеге (ЖІӨ-ге шаққанда 32,4%) дейін ұлғайды, яғни 2011 жылдың 3-тоқсанымен салыстырғанда 32,6%-ға көп (ЖІӨ-ге шаққанда 26,5%). Өсу мемлекеттік ұзақ мерзімді қазынашылық облигацияларын (МЕУКАМ), мемлекеттік ұзақ мерзімді жинақтаушы қазынашылық міндеттемелерін (МЕУЖКАМ) және мемлекеттік орташа мерзімді қазынашылық міндеттемелерін (МЕОКАМ) шығарумен қамтамасыз етілді.

Үкіметтің сыртқы борышы 2012 жылғы 3-тоқсанда 2011 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда (ЖІӨ-ге шаққанда 8,7%) 14,0%-ға ұлғайып, 679,3 млрд. теңгені (ЖІӨ-ге шаққанда 8,2%) құрады.

2012 жылғы 3-тоқсанда жылдық көрсетілімде дефицит ЖІӨ-ге шаққанда 2,7% (ЖІӨ-ге шаққанда 2011 жылы – 0,1%) болды (13-13-график).

13-график

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, жылдық көрсетілімде ЖІӨ-ге %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

* - 2011 жылғы 4-тоқсаннан бастап 2012 жылғы 3-тоқсан аралығындағы кезең үшін

2.1.3. Сыртқы сектор

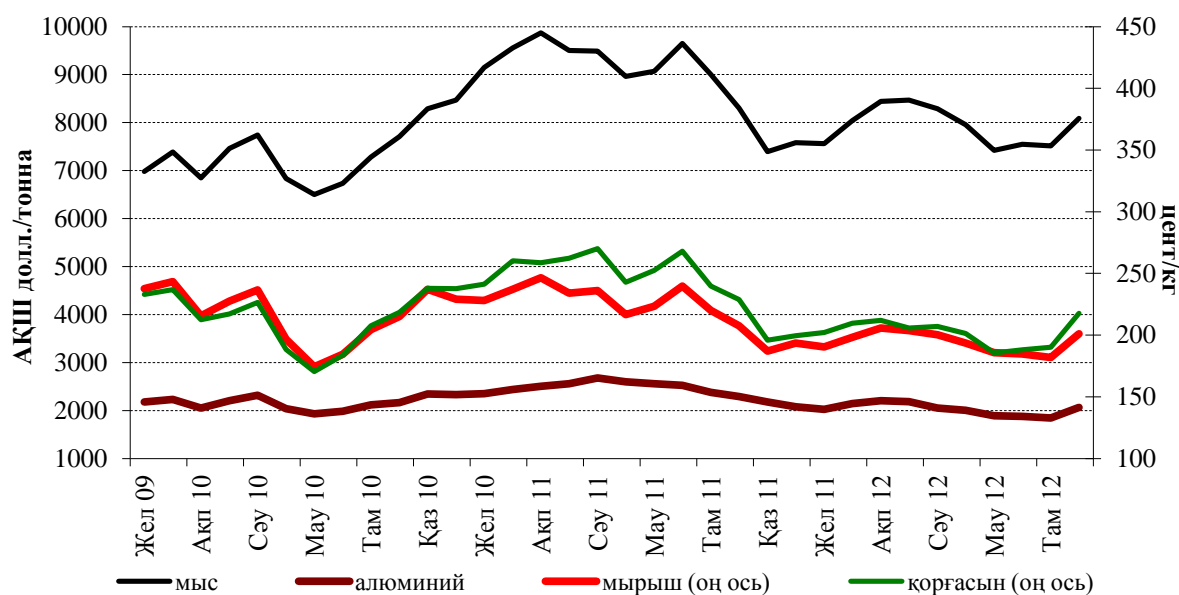
– Әлемдік баға

2012 жылғы 3-тоқсанда әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал түрлі бағыттағы үрдістермен сипатталды: бір тауарлық позициялар бойынша бағаның өсуі, басқалары бойынша – олардың тұрақтылығы немесе төмендеуі байқалды.

2012 жылғы 3-тоқсанда кезең басында металдың жекелеген түрлеріне бағаның төмендеуі байқалды, қыркүйекте баға қайтадан өсе бастады. Мәселен, 2012 жылғы 3-тоқсанда мыстың бағасы 2,0%-ға төмендеді және осы кезеңде орташа алғанда бір тонна үшін 7729 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты. Алюминийдің бағасы, 2012 жылғы 3-тоқсанда 2,7%-ға төмендеді және бір тонна үшін 1929 АҚШ долл. болды. Қорғасынның әлемдік бағасы 2012 жылғы шілде-қыркүйекте 0,4% өсті, орташа алғанда кезең үшін бір килограмм үшін 198,7 цент болды. Мырыштың бағасы бір килограмм үшін кезеңдегі орташа бағасы 189,2 цент кезінде 2,1%-ға төмендеді (14-14-график).

14-график

Металдың әлемдік бағасының динамикасы

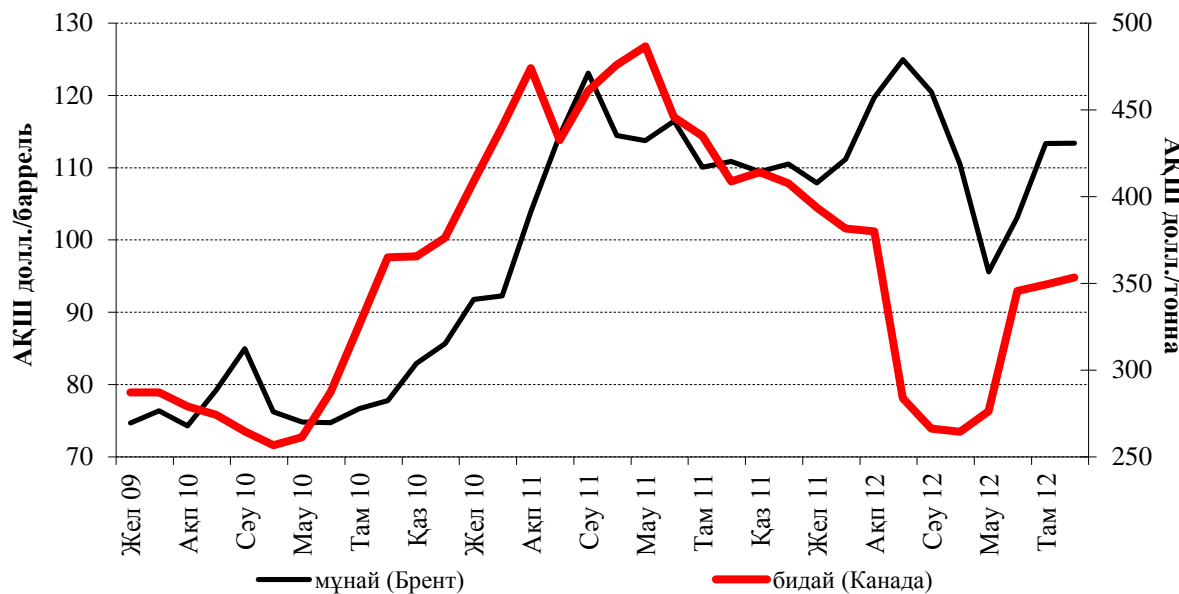
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

2012 жылғы 3-тоқсанда 2011 жылғы 2-тоқсанмен салыстырғанда Brent сұрыпты мұнайдың әлемдік бағасы 1,0%-ға өсті және кезеңде орташа алғанда бір баррель үшін 109,95 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (15-14).

Бидайдың әлемдік бағасы бүкіл кезең бойы біртіндеп өсті. Тұтастай алғанда, 2011 жылғы 3-тоқсанда бидайдың (АҚШ) әлемдік бағасы алдыңғы кезеңмен салыстырғанда 29,9% өсті, бір тонна үшін орташа алғанда 349,5 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (15-14).

14-график

Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы

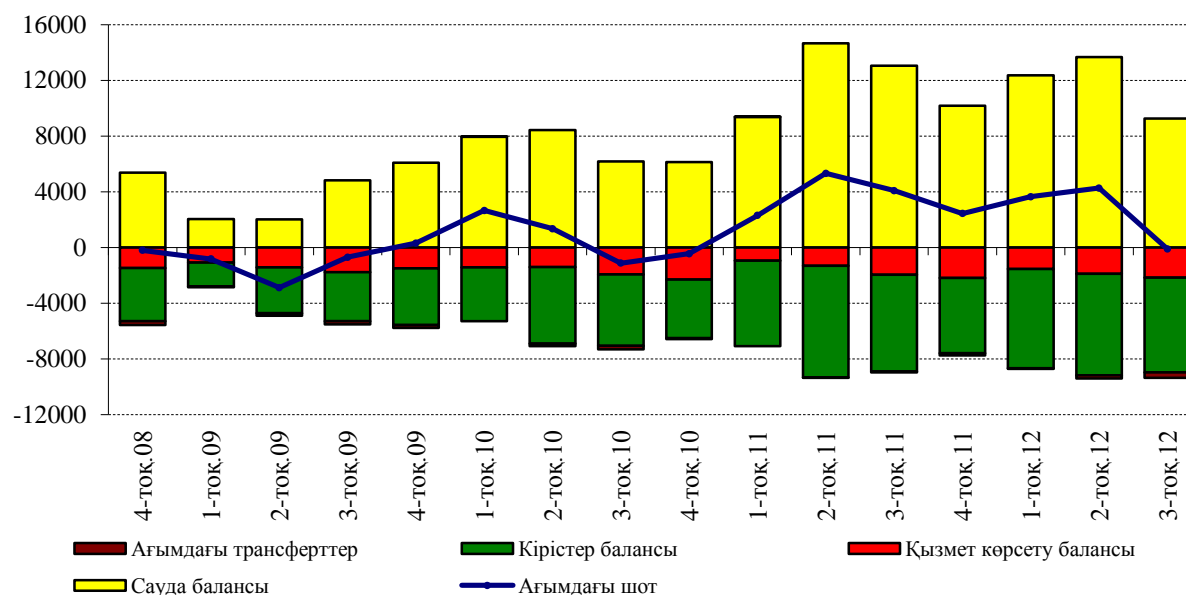
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

– Төлем балансы

2012 жылғы 3-тоқсанның қорытындылары бойынша төлем балансының ағымдағы шоты тиісті кезеңдегі ЖІӨ-ге қатынасы бойынша 111,3 млн. АҚШ долл. немесе – 0,2% теріс сальдомен қалыптасты (1615-график).

15-график

Ағымдағы операциялар шотының балансы, млн. АҚШ долл.

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Тауарлар экспортынан түсімдер 2012 жылғы 3-тоқсанда 4,5%-ға 22,7 млрд. АҚШ долларына дейін азайды, ал тауар импортына арналған шығыстар 2011 жылғы 3-

тоқсанмен салыстырғанда 29,6%-ға ұлғайып, 13,5 млрд. АҚШ доллар болды. Сауда балансының оң сальдосы 31,0%-ға азайды және 9,2 млрд. АҚШ долл. болды. 2012 жылғы 3-тоқсанда қызмет көрсету балансының тапшылығы 2011 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 11,4%-ға 2,2 млрд. АҚШ долл. дейін ұлғайды, кірістер балансының тапшылығы 3,0%-ға азайды және 6,8 млрд. АҚШ долл. болды. Ағымдағы трансферттер бойынша резидент еместерге нетто-төлемдер 378,4 млн. АҚШ долл. болды.

Қаржы шотының операциялары бойынша ресурстардың нетто-әкетілуі 2012 жылғы 3-тоқсанда 2,8 млн. АҚШ долл. болды (2011 жылғы 3-тоқсанда – нетто-әкетілуі 1,9 млрд. АҚШ долл.). Резиденттердің шетелдік активтері (резервтік активтерді қоспағанда) 2011 жылғы тиісті кезеңдегі 3,9 млрд. АҚШ долларына өсумен салыстырғанда 7,2 млрд. АҚШ долл. өсті. Резиденттердің сыртқы міндеттемелері де 4,5 млрд. АҚШ долл. өсті (2011 жылғы 3-тоқсанда 2,0 млрд. АҚШ долл. ұлғайды).

Нәтижесінде 2012 жылғы 3-тоқсанның қорытындысы бойынша төлем балансы 3,6 млрд. АҚШ долл. теріс сальдомен қалыптасты (2011 жылғы 3-тоқсанда – теріс сальдо 1,6 млрд. АҚШ долл.).

– Сауда талаптары және нақты тиімді айырбастау бағамы

2012 жылғы 3-тоқсанда сауда талаптарының жиынтық индексі 2011 жылғы 3-тоқсанның тиісті көрсеткішімен салыстырғанда 9%-ға төмен болды. Бұл ретте еуро аймағындағы елдермен сауда талаптары өзгермеді, ал Ресеймен – 20%-ға нашарлады (1-кесте).

1-кесте

Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі (өткен жылғы тиісті кезеңге, %-бен)

	3-тоқ. 11	4-тоқ. 11	1-тоқ. 12	2-тоқ. 12	3-тоқ. 12
Экспорттық бағалар	55	34	11	0	-9
Импорттық бағалар	10	9	5	-13	2
Сауда талаптары	41	23	7	15	-9
Оның ішінде:					
Еуро аймағының елдері					
Экспорттық бағалар	53	36	18	4	-10
Импорттық бағалар	15	12	14	-7	-10
Сауда талаптары	31	20	5	13	0
Ресей					
Экспорттық бағалар	62	45	9	-8	-16
Импорттық бағалар	11	2	0	-19	1
Сауда талаптары	40	44	10	12	-20

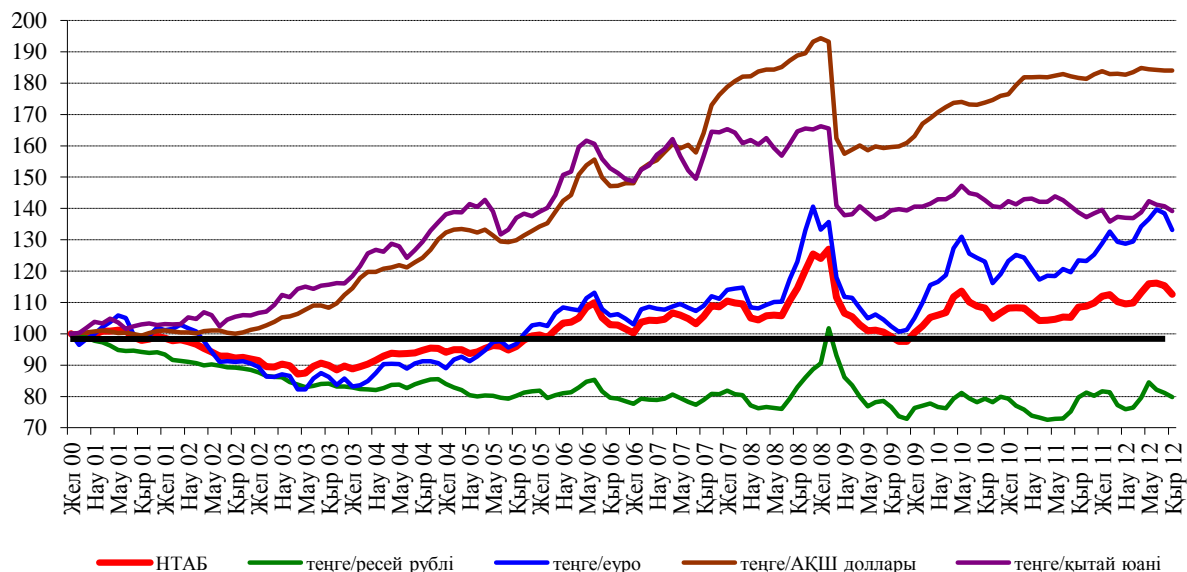
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы 3-тоқсанның қорытындысы бойынша өткен кезеңмен салыстырғанда теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі 1,5%-ға нығайды. Бұл ретте теңге ТМД елдерінің валюталар қоржынына қатысты 0,9%-ға, қалған елдердің валюталар қоржынына қатысты 1,8%-ға нығайды.

2012 жылғы 3-тоқсанда теңге нақты көрсетуде АҚШ долларына қатысты өткен кезеңмен салыстырғанда 0,1%-ға әлсіреді, еуроға қатысты 2,7%-ға нығайды, ал Ресей рубліне қатысты 1,1%-ға нығайды (17-график).

16-график

Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері (2000 жылғы желтоқсан = 100%)

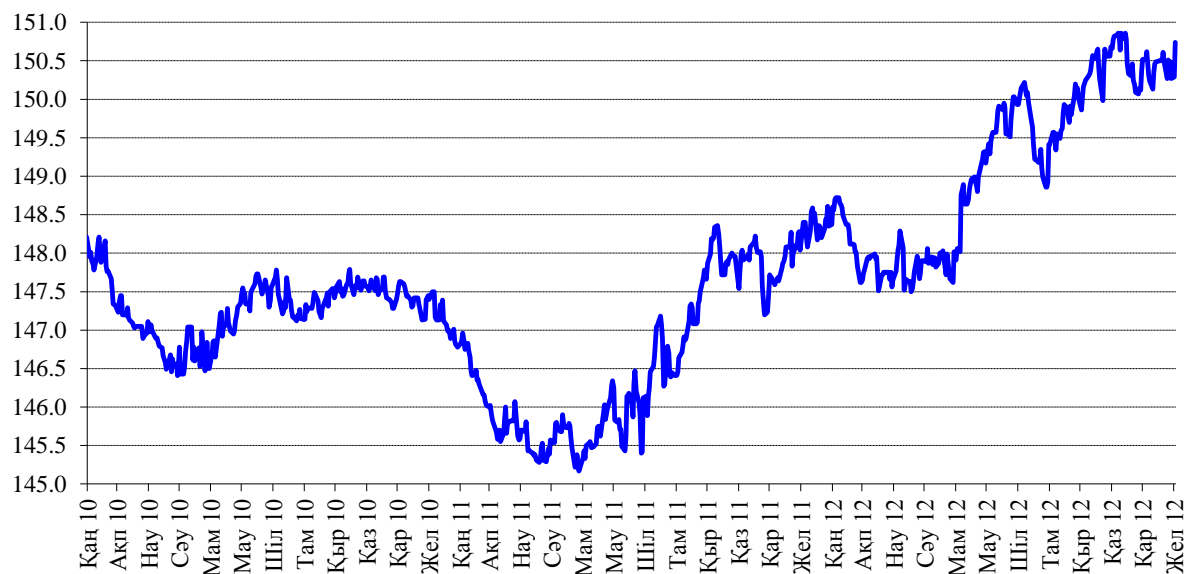
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

– Теңгенің номиналдық айырбастау бағамы

Теңгенің орташа алынған биржалық айырбастау бағамы 2012 жылғы 4-тоқсанда бір доллар үшін 150,41 теңге құрады. Биржалық бағам кезеңнің аяғында бір доллар үшін 150,74 теңге болды. Жыл басынан бастап теңге номиналды көрсетуде АҚШ долларына қарағанда 1,6%-ға әлсіреді (18-график).

17-график

Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбастау бағамының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

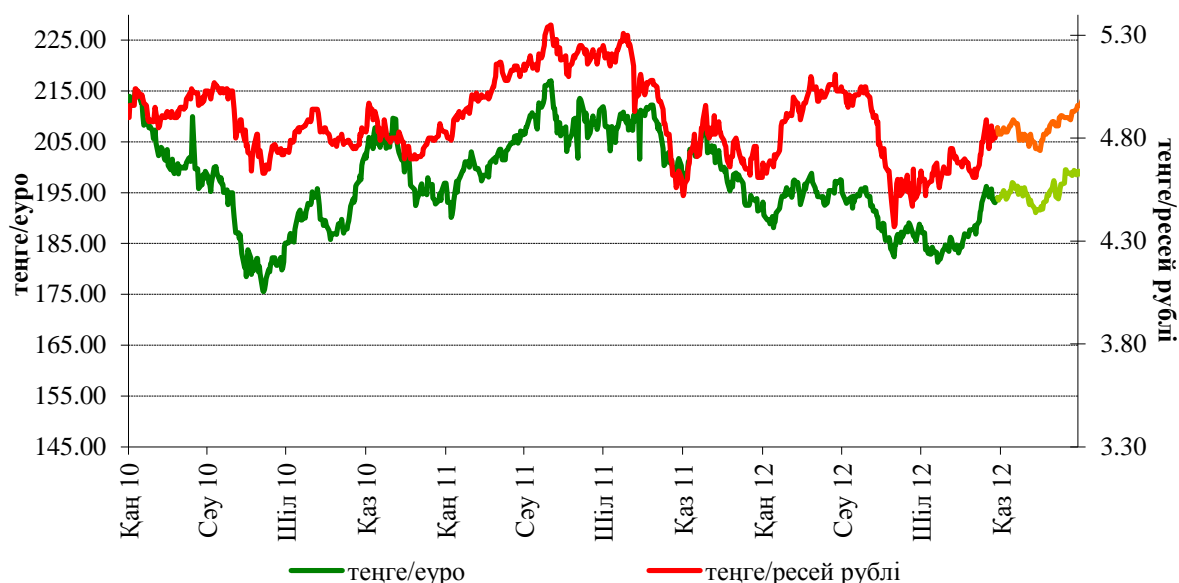
Қазанда және желтоқсанда теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы тиісінше 0,6% және 0,15%-ға әлсіреді, қарашада – 0,2%-ға нығайды.

Ішкі валюта нарығындағы биржалық сегментте еуро және Ресей рублімен мәмілелер көлемі шамалы болып отырғандықтан, теңгенің осы валюталарға қатысы бойынша бағамы АҚШ долларына кросс-бағам негізінде есептеледі. Тиісінше теңгенің еуроға және Ресей рубліне қатысты бағамының динамикасы теңгенің АҚШ долларына бағамының динамикасымен, халықаралық қаржы нарығындағы бірыңғай еуропалық валютаның жағдайымен және Ресей Орталық банкінің Ресей рублінің айырбастау бағамының валюталар қоржынына қатысты саясатымен айқындалды.

Тұтастай алғанда, 2012 жылғы 4-тоқсанда теңгенің еуроға ресми бағамы 2,8%-ға және Ресей рубліне қатысты 2,9%-ға әлсіреді (18).

18-график

Теңгенің еуроға және ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы

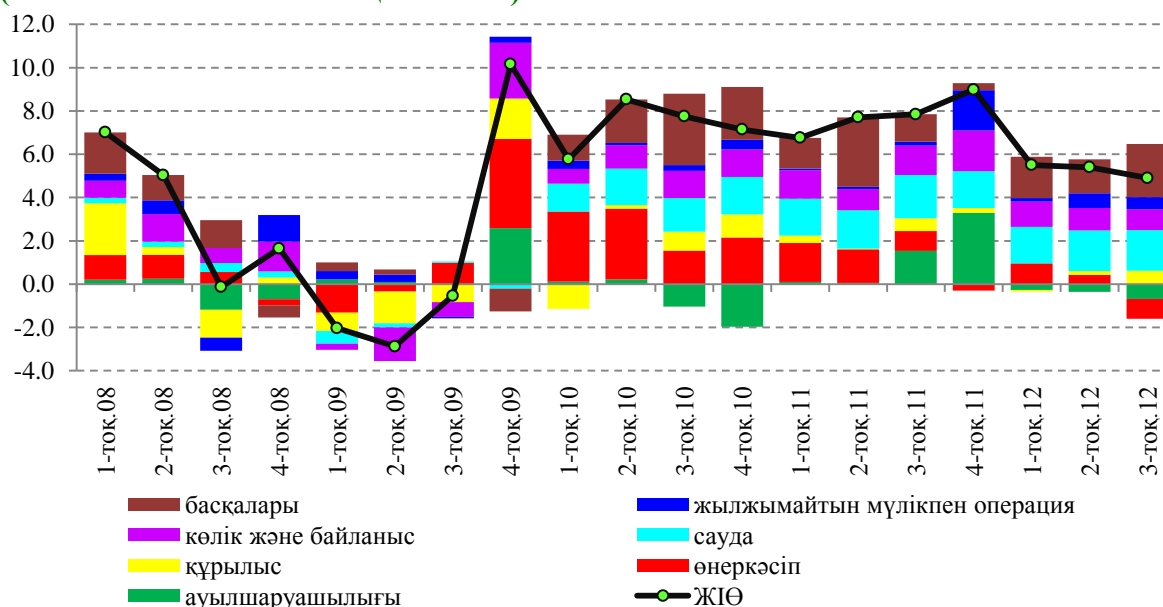
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2.2. Өндіріс

2011 жылғы 3-тоқсанда ЖІӨ өндірісінің көлемі ағымдағы бағамен 7843,4 млрд. теңге болды. Ауыл шаруашылығы мен өнеркәсіпті қоспағанда, іс жүзінде экономиканың барлық салаларында өндіріс өсуінің оң ықпалының әсерінен ЖІӨ-і 2011 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда нақты көрсетуде (2005 жылғы бағамен) бағалау бойынша 4,9%-ға ұлғайды (19).

19-график

Нақты ЖІӨ-нің өсуіне экономиканың негізгі салаларының үлесі (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есебі

Тауарлар өндірісі. Тауарлар өндірісі бөлігінде ауыл шаруашылығы мен өнеркәсіп төмендеуді көрсеткен кезде, құрылыстың өсуі байқалды. 2012 жылғы 3-тоқсанда тау өнеркәсіп ішіндегі кен өндіруші және карьерлерді игеру нақты көрсетуде 1,9%-ға төмендеді, өңдеу өнеркәсібі – 6,5%-ға төмендеді, бұл өнеркәсіп өндірісінің төмендеуіне себепші болды.

Бағалау бойынша, өнеркәсіптік өндіріс көлемі 2012 жылғы 3-тоқсанда 3,8%-ға төмендеді (2011 жылғы 2-тоқсанда – 1,6%-ға өсті), құрылыс – 5,6%-ға (өсу 1,7%) ұлғайды, ауыл шаруашылығы – 12,2%-ға төмендеді (төмендеу – 7,0%). Нәтижесінде тауарлар өндірісі сегменті ЖІӨ қалыптастыруға (-)1,0% мөлшерде теріс үлесін қосты.

Қызмет көрсету өндірісі. Қызмет көрсету өндірісі бөлігінде жалпы ішкі өнімнің осы құрамдас бөлігінің барлық салалары іс жүзінде өсумен байқалды. «Үй қызметкерлерін жалдайтын және жеке тұтыну үшін тауарлар мен қызметтерді өндіретін үй шаруашылығының қызметі» саласы оған қосылмайды, ол 31,2%-ға төмендеп отыр, алайда осы саланың үлес салмағы шамалы болғандықтан, оның ЖІӨ-нің өсуіне үлесі нөлдік деңгейде қалып отыр. Нәтижесінде қызмет өндірісі секторына кіретін салалар жиынтықта ЖІӨ-нің өсуіне 5,1% мөлшерінде оң үлес қосуға себепші болды.

Өнімге және импортқа таза салықтар. Өнімге және импортқа таза салықтар көлемінің 7,9% ұлғаюы ЖІӨ-нің 0,8% өсуіне (2011 жылғы 2-тоқсанда өсу 0,2%) мөлшерінде) оң әсер етті.

Осылайша, 2012 жылғы 3-тоқсанда ЖІӨ өсуінің негізгі драйвері қызмет көрсету өндірісі болып табылды.

2.3. Еңбек нарығы

2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық

2012 жылғы 4-тоқсанда экономикада жұмыспен қамтылғандар саны бастапқы деректер бойынша алдыңғы кезеңдегімен салыстырғанда 0,5% азайып, 8,5 млн. адам

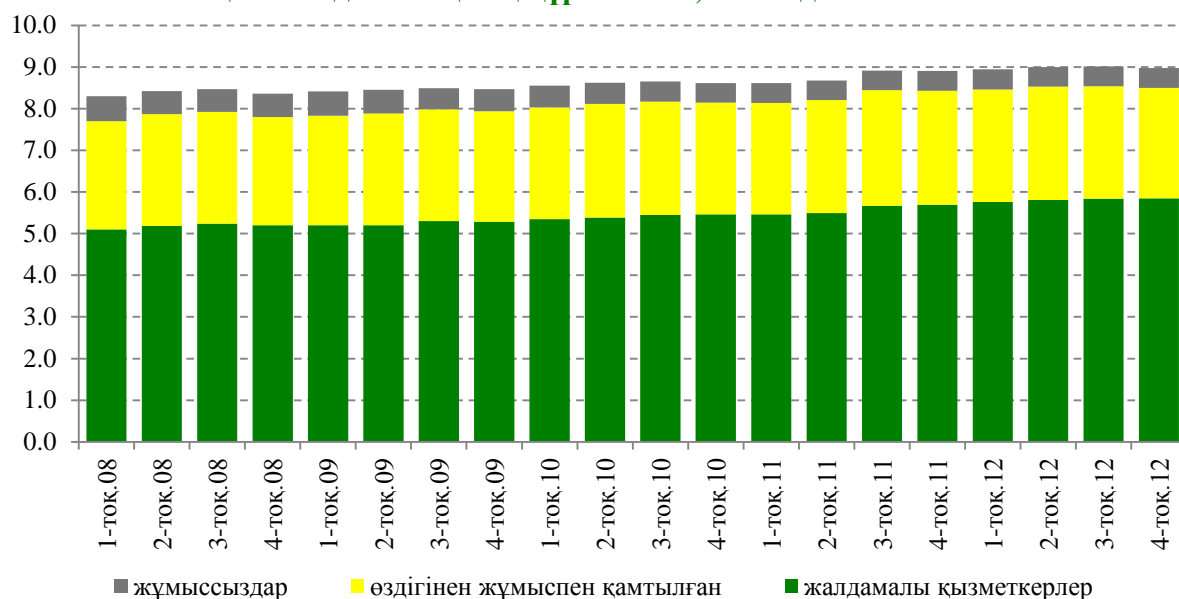
болды (2011 жылғы 4-тоқсанға қарағанда өсу 0,9%-ды құрады). Бұл ретте жалдамалы қызметкерлердің саны 2012 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 0,2%-ға ұлғайып, 5,8 млн. адам болды, өздігінен жұмыспен қамтылғандар 2,7 млн. адам (азаю - 1,8%) болды.

Мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдардағы жалдамалы қызметкерлердің құрылымында 4,8 млн. адам (жалдау бойынша барлық жұмыс істейтіндердің 81,6%), жеке тұлғаларда – 0,7 млн. адам (12,5%), шаруа (фермер) қожалықтарында – 0,3 млн. адам (5,9%) жұмыс істеді.

2012 жылғы 4-тоқсанда жұмыссыздар саны 474,9 мың адам болды, бұл алдыңғы кезеңдегімен салыстырғанда 0,4% көп және 2011 жылғы 4-тоқсандағыдан 0,5% аз (20).

20-график

Экономикалық белсенді халықтың құрылымы, млн. адам

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2012 жылғы қазанда және қарашада жалдамалы қызметкерлер құрамында мынадай салалық құрылымдық өзгерістер байқалды.

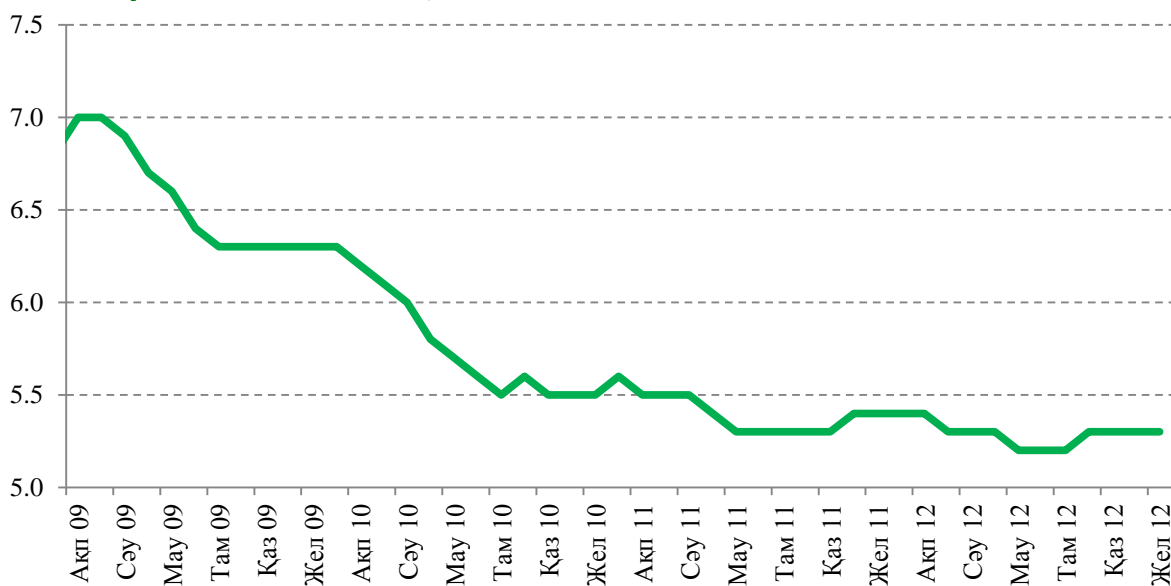
2012 жылғы 4-тоқсандағы аталған екі айда жұмыспен қамтудың өсуі 2011 жылғы тиісті айлармен салыстырғанда жоғары не төмен деңгейде экономикалық қызметтердің барлық түрлері бойынша байқалды.

Үш салада: ауыл шаруашылығында, орман және балық шаруашылығында; өңдеуші өнеркәсіпте; жылжымайтын мүлікпен операциялар саласында жұмыспен қамтылғандар санының азаюы байқалды.

Бұл ретте бір саладағы санның азаюы басқа салалардағы өсумен толық жабылмады. Нәтижесінде жұмыссыздық деңгейі 2012 жылғы 4-тоқсанда 2012 жылғы 3-тоқсандағы 5,2%-бен салыстырғанда 5,3%-ға дейін өсті, бұл ретте 2012 жылғы қыркүйекте қатарынан алдыңғы үш ай ішіндегі 5,2% деңгейдегі тұрақтанудан кейін жұмыссыздықтың өсуі 5,3%-ға дейін жылдамдатылды, 2012 жылдың аяғына дейін осы деңгейде сақталып қалды (21-график).

21-график

Нақты жұмыссыздық деңгейі, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2.3.2. Жалақы және өнімділік

2012 жылғы 3-тоқсанда орташа айлық жалақы өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда номиналды көрсетуде 10,7%-ға (2012 жылғы 2-тоқсанда – 18,0% өсті), ал нақты көрсетуде 5,6%-ға (өсуі – 12,5%) ұлғайды.

Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда номиналдық жалақы 2,5%-ға өсті, ал нақты жалақы 1,4%-ға өсті.

2012 жылғы қыркүйекте 2011 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда номиналды көрсетудегі жалақы неғұрлым жоғары дәрежеде мынадай салаларда: көлік және қоймаға сақтау – 18,8%-ға; өңдеу өнеркәсібі – 17,3%-ға; Электрмен жабдықтау, газ, бу беру және ауа баптау – 16,8%-ға; сумен жабдықтау – 13,0%-ға; ақпарат және байланыс – 10,9%-ға жоғарылады.

Аумақтан тыс ұйымдардың және органдардың қызметіндегі жалақы 7,4%-ға төмендеді.

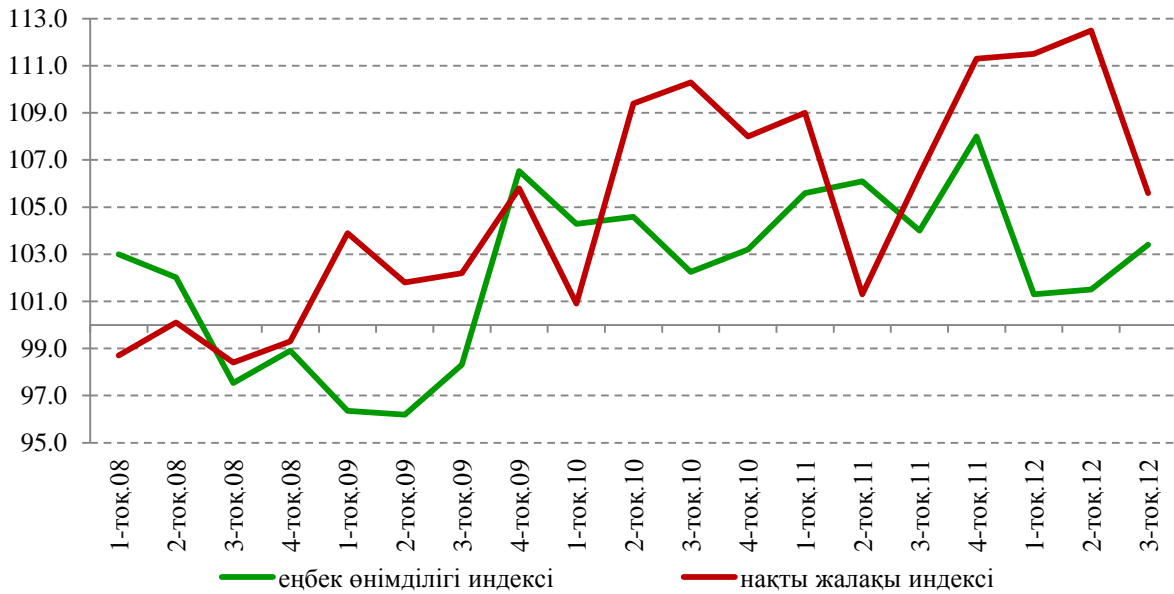
2012 жылғы қыркүйекте жалақының ең жоғары мөлшері ақшалай көрсетуде кәсіби, ғылыми және техникалық қызметінде (192,9 тыс. теңге), ал ең төменгісі – сумен жабдықтау (61,6 мың теңге) қызметінде қалыптасты.

2012 жылғы 3-тоқсанда қызметкерлердің нақты көрсетудегі жалақының өсуі 5,6% құрады, бұл алдыңғы екі кезеңде қалыптасқан өсу қарқынынан төмен (2012 жылғы 1-тоқсанда – 11,5%-ға өсті; 2012 жылғы 2-тоқсанда – 12,5%-ға).

2012 жылғы 3-тоқсандағы жалақының және экономикада жұмыспен қамтылған адамдар санының өсу қарқынының баяулауы еңбек өнімділігі индексінің өсу қарқынына ықпал етті, алдыңғы тоқсанда индекстің өсуі 1,5% болған кезде, ол 3,4% деңгейге дейін (Ұлттық Банктің бағалауы бойынша) жылдамдатылды (23-график).

22-график

**Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасы Статистика агенттігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есебі

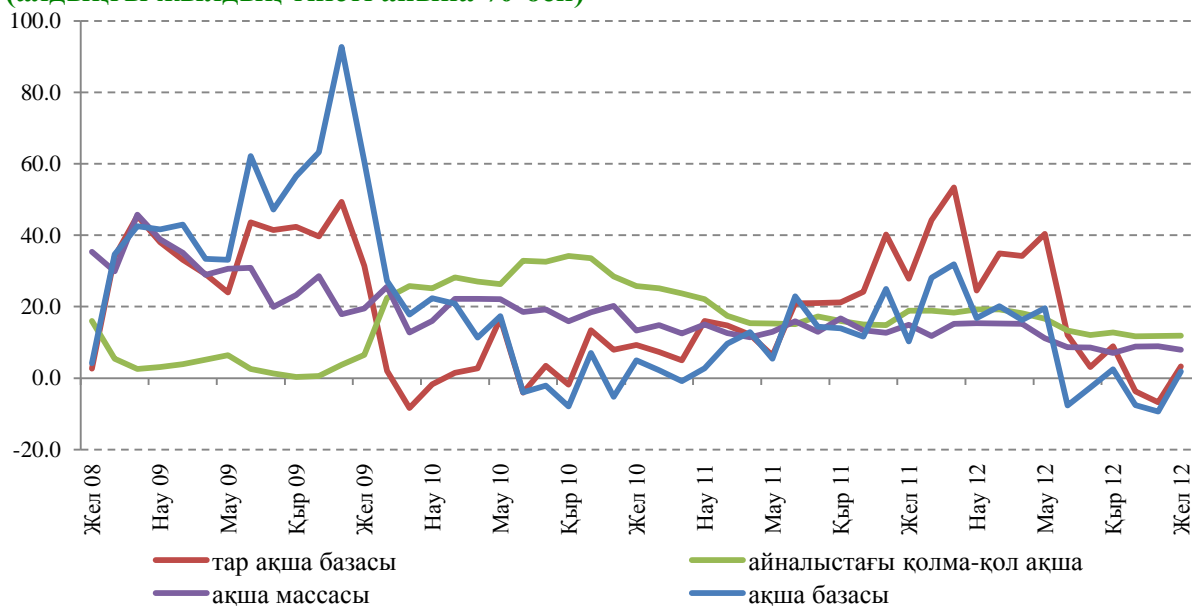
3. Ақша ұсынысы

3.1. Ақша агрегаттары

2012 жылғы 4-тоқсанда айналыстағы қолма-қол ақша өсімінің жылдық қарқыны бір жылдағы ақша массасының, ақша базасының, сондай-ақ тар ақша базасының өсу қарқынынан жоғары деңгейде қалыптасты (24-23).

23-график

Ақша агрегаттарының динамикасы (алдыңғы жылдың тиісті айына %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.1. Ақша базасы

2012 жылғы 4-тоқсанда ақша базасы 2,1%-ға тарылып, 2012 жылғы желтоқсанның аяғында 2889,9 млрд. теңге болды. Тар ақша базасы 2831,0 млрд. теңгеге дейін 0,9%-ға тарылды.

2012 жылғы желтоқсанда 2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда ақша базасы 1,9%-ға кеңейді.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 2012 жылғы желтоқсанда 2011 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 27,7 млрд. АҚШ долл. дейін 3,6%-ға төмендеді. Ұлттық Банкте шетел валютасындағы банктердің корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың ұлғаюы, Ұлттық Банктегі Үкіметтің шотына валютаның келіп түсуі валютаны ішкі валюта нарығында сату, алтынвалюта резервтерінің шоттарынан Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету және Ұлттық қордың активтерін толықтыру операциялары бойынша бейтараптандырылды. Соның нәтижесінде таза валюталық қорлар (ЕАВ) қарастырылып отырған кезеңде 12,3%-ға азайды, алтындағы активтер жүргізілген операциялар мен әлем нарықтарында оның бағасының өсуі нәтижесінде 48,1%-ға өсті.

2012 жылғы желтоқсанда 2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда Ұлттық Банктің таза ішкі активтері, ең алдымен, банктер алдындағы қысқа мерзімді ноттары бойынша міндеттемелерінің ұлғаюы есебінен өсті (2-кесте).

2-кесте

**Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы
(алдыңғы жылдың тиісті кезеңіне %-бен)**

	1-тоқ 12	2-тоқ 12	3-тоқ 12	4-тоқ 12
Таза халықаралық резервтер	-8,3	-6,6	-7,4	-3,6
Таза ішкі активтер	48,3	51,2	25,0	73,5
Үкіметке таза талаптар	-54,5	-42,7	11,3	26,8
Экономикаға талаптар	119,7	129,8	256,2	596,5
Басқа да таза ішкі активтер	-15,3	0,1	-19,5	18,3
Ақша базасы	16,8	19,6	2,4	1,9
Тар ақша базасы	24,5	40,4	9,0	3,3

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.2. Ақша массасы

2012 жылғы 4-тоқсанда ақша массасы 10522,5 млрд. теңгеге дейін 0,1%-ға ұлғайды.

2012 жылғы желтоқсанда 2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда оның өсуі банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің, сол сияқты ішкі активтерінің де ұлғаюы нәтижесінде 7,9% болды (3-кесте).

3-кесте

**Ақша массасының өзгеру динамикасы
(алдыңғы жылдың тиісті кезеңіне %-бен)**

	1-тоқ 12	2-тоқ 12	3-тоқ 12	4-тоқ 12
Таза сыртқы активтер	14,5	-10,7	-15,6	11,6
Ішкі активтер	10,5	31,9	25,7	2,1
Үкіметке талаптар	-44,3	-51,5	200,4	58,9
Экономикаға талаптар	14,0	14,0	11,2	11,9
Басқа да таза ішкі активтер	-10,1	4,9	2,0	-18,5
Ақша массасы	15,3	11,2	7,1	7,9
Айналыстағы қолма-қол ақша	19,2	16,6	12,8	11,9
Резиденттердің депозиттері	14,8	10,4	6,2	7,2

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің құрылымында 2012 жылғы желтоқсанда 2011 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда Ұлттық Банктің таза сыртқы активтері төмендеп, банктердің таза сыртқы активтері өсті. Банктердің таза сыртқы активтерінің өсуі, ең алдымен, резидент еместер алдындағы банктер міндеттемелерінің төмендеуіне байланысты болды.

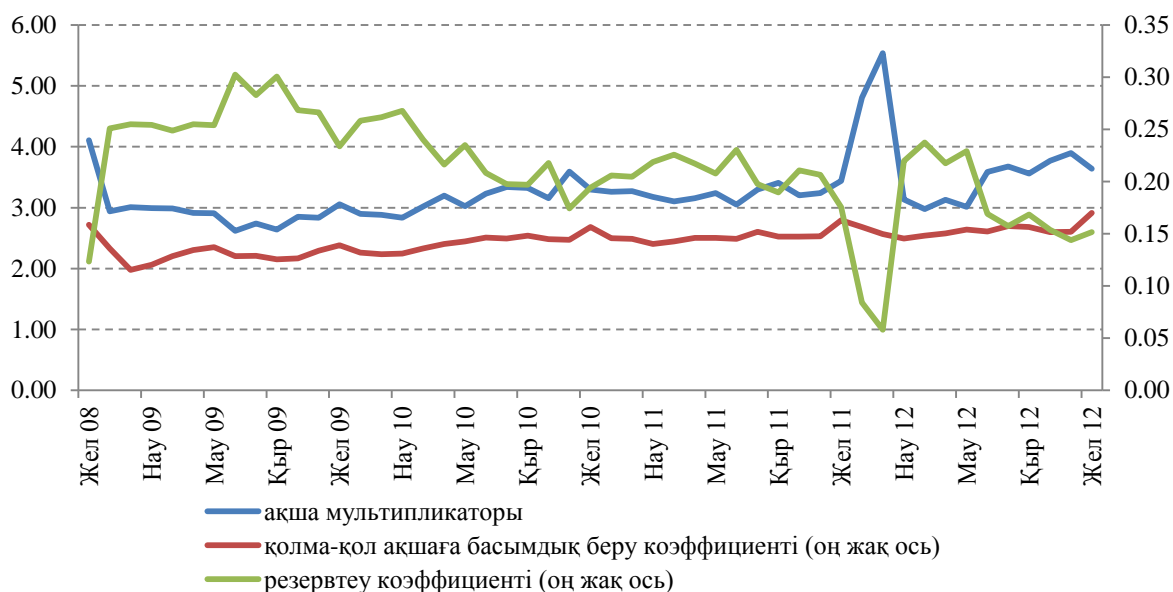
Қарастырылып отырған кезеңде ақша массасының негізгі құрамдас бөліктерінің құрылымында банк жүйесіндегі резиденттер депозиттерінің өсу қарқынымен салыстырғанда айналыстағы қолма-қол ақшаның неғұрлым тез өсу қарқыны тіркелді. Нәтижесінде ақша массасының құрылымындағы резиденттер депозиттерінің үлесі 2011 жылғы желтоқсандағы 86,0%-дан 2012 жылғы желтоқсанның қорытындылары бойынша 85,5%-ға дейін төмендеді.

Ақша мультипликаторы ақша базасының кеңею қарқынымен салыстырғанда ақша массасының неғұрлым қарқынды өсуі нәтижесінде 2011 жылғы желтоқсандағы 3,44-тен 2012 жылғы желтоқсанда 3,64-ке дейін өсті. Бұған қолма-қол ақшаға

басымдық беру коэффициентінің ұлғаюы кезінде резервтеу коэффициентінің төмендеуі де себепші болды (25-график).

24-график

Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.3. Айналыстағы қолма-қол ақша

Айналыстағы қолма-қол ақша көлемі 2012 жылғы 4-тоқсанда 1528,0 млрд. теңгеге дейін 7,5%-ға өсті.

2012 жылғы желтоқсанда 2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда айналыстағы қолма-қол ақша 11,9%-ға ұлғайды. Бұл ретте, банктер кассаларынан қолма-қол ақшаны беру 1,8 трлн. теңгеге дейін 19,8%-ға, ал банктердің кассаларына түсімдер – 1,7 трлн. теңгеге дейін 23,8%-ға өсті.

2012 жылғы желтоқсанда 2011 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда қолма-қол ақшаның өсуі айырбастау пункттерінің шетел валютасын сатудан түскен түсімдерінің қысқаруына байланысты болды. Сондай-ақ айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуіне банкоматтарды күшейтуге берілетін қаражаттың ұлғаюы себепші болды. Бұл ретте аталған факторлардың қолданысы қарастырылып отырған кезеңде еңбекақы, зейнетақы мен жәрдемақы төлеуге алынған ақшаны қысқартумен, тауарлар, қызметтер мен орындалған жұмыстарға ақы төлеуге берген ақшаның өсуімен, жеке тұлғалардың шоттарынан берулердің және қарыз үшін түсімдердің ұлғаюымен бейтараптандырылмады.

3.2. Қаржы нарығы

3.2.1. Резиденттердің депозиттері

Резиденттердің депозиттері 2012 жылғы 4-тоқсанда 1,1%-ға төмендеп, 2012 жылғы желтоқсанның соңында 8994,5 млрд. теңгені құрады. Заңды тұлғалардың депозиттері 5,6%-ға төмендеді, жеке тұлғалардың депозиттері 7,5%-ға ұлғайды.

Депозиттер құрылымында мерзімді депозиттердің көлемі (Халықаралық валюта қорының сұрыптауы бойынша – «басқа депозиттер»¹) 2012 жылғы 4-тоқсанда 0,4%-ға ұлғайды және 2012 жылғы желтоқсанның соңындағы жағдай бойынша 5934,9 млрд. теңгені құрады. Мерзімді депозиттер ұлттық валютада 2,1%-ға 3959,1 млрд. теңгеге дейін ұлғайды, шетел валютасында 2,8%-ға 1975,8 млрд. теңгеге дейін кеміді. Депозит базасының жалпы көлемінде мерзімді депозиттердің үлес салмағы бір кварталда 65,0% 66,0% дейін көтерілді.

2012 жылғы 4-тоқсанда депозиттік базаның жай-күйі заңды тұлғалардың валюталық жинақ ақшаларының 10,4%-ға азаюына байланысты шетел валютасындағы депозиттердің төмендеуімен сипатталды. Нәтижесінде 4-тоқсанда шетел валютасындағы депозиттер 5,1%-ға төмендеп, 2683,0 млрд. теңгені құрады, ал ұлттық валютадағы депозиттер 6311,5 млрд. теңгеге дейін 0,7%-ға ғана өсті.

Заңды тұлғалардың валюталық жинақтар көлемінің төмендеуі (2012 жылғы қараша және желтоқсан айларында тиісінше 2,6%-ға және 10,7%-ға), теңгедегі депозиттердің бір уақытта өсуі кезінде депозит нарығын долларландыру дәрежесінің төмендеуіне және ұлттық валютадағы депозиттердің үлес салмағының 2012 жылғы қыркүйектегі 68,9%-дан 2012 жылғы желтоқсандағы 70,2%-ға дейін өсуіне алып келді.

Осылайша, 2012 жылғы 4-тоқсанда заңды және жеке тұлғалардың шотына ұлттық валютаның әкелінуі банктердің ресурстық базасы ұлғаюының негізгі көзі болып табылды. Бұл ретте заңды тұлғалардың теңгедегі депозиттерінің өсуі тек қана 2012 жылғы қазанда байқалды, ал қараша мен желтоқсан айларында депозиттер тиісінше 4,5%-ға және 2,0%-ға төмендеді.

Жалпы алғанда, 2012 жылы осыдан екі жыл бұрынғыдай депозиттік базаның өсімі негізінен ұлттық валютадағы жинақ ақшалардың әкелінуіне негізделді (4-кесте).

4-кесте

**Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы
(алдыңғы жылғы желтоқсанға %-бен)**

	2009 желтоқсан	2010 желтоқсан	2011 желтоқсан	2012 желтоқсан
Резиденттердің депозиттері	21,5	11,6	14,3	7,2
<i>жеке тұлғалардың</i>	<i>28,5</i>	<i>15,9</i>	<i>24,1</i>	<i>23,8</i>
<i>банктік емес заңды тұлғалардың</i>	<i>18,9</i>	<i>9,8</i>	<i>10,2</i>	<i>-0,7</i>
Теңгедегі депозиттер	5,9	29,1	20,5	9,6
Шетел валютасындағы депозиттер	50,0	-11,0	2,8	2,0

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Осының алдындағы тоқсанмен салыстырғанда 2012 жылғы 4-тоқсанда салымдар бойынша сыйақы ставкасы біршама өсті, бұл 2012 жылғы желтоқсанда ұлттық валютадағы ставкалардың өсуімен және қазаннан бастап желтоқсанға дейін шетел валютасындағы ставкалардың өсуімен байланысты болды.

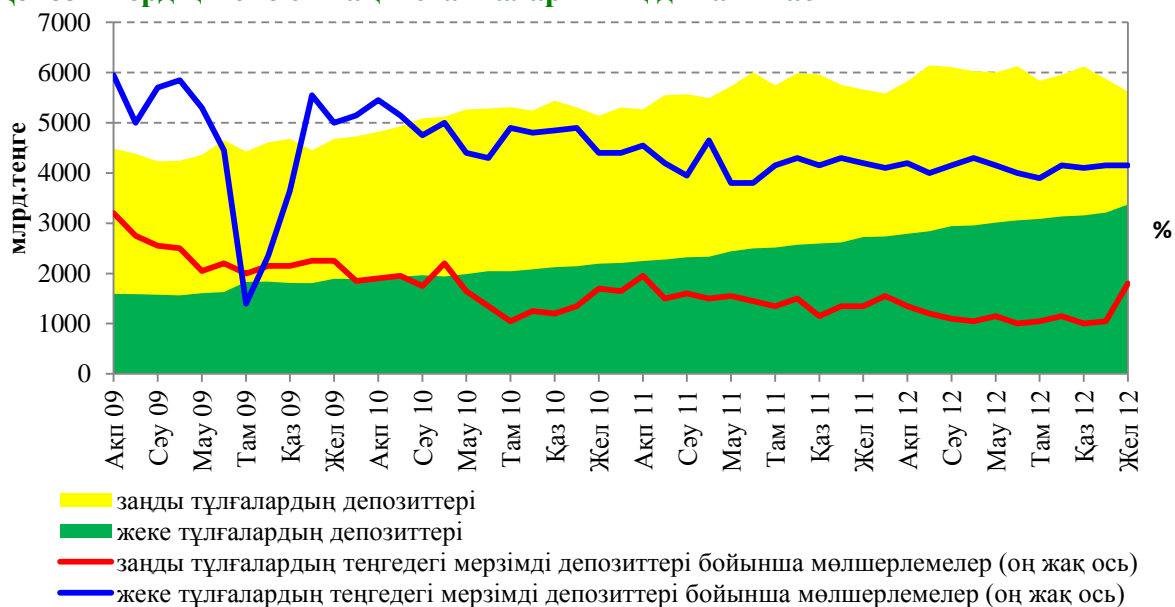
Нәтижесінде, теңгедегі депозиттер бойынша ставкалардың орташа мәні 2012 жылғы 4-тоқсанда 3,7%-ға дейін (2012 жылғы 3-тоқсан – 3,4%), еркін айырбасталатын валютада – 3,2%-ға дейін (2,6%) өсті.

¹ Басқа депозиттер – белгіленген уақыт кезеңі өткеннен кейін ғана немесе жалпы коммерциялық операцияларда қолдануда аз ғана ыңғайлы қылдыратын және де көбінесе жинақтау механизмдеріне қойылатын талаптардың жауап бере алмайтын әр түрлі шектемелері бар жинақтамалы және мерзімді депозиттер

Банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2012 жылғы желтоқсанда 3,6% болды (2011 жылғы желтоқсанда – 2,7%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 8,3% (8,4%) болды (25).

25-график

Депозиттердің және сыйақы ставкаларының динамикасы

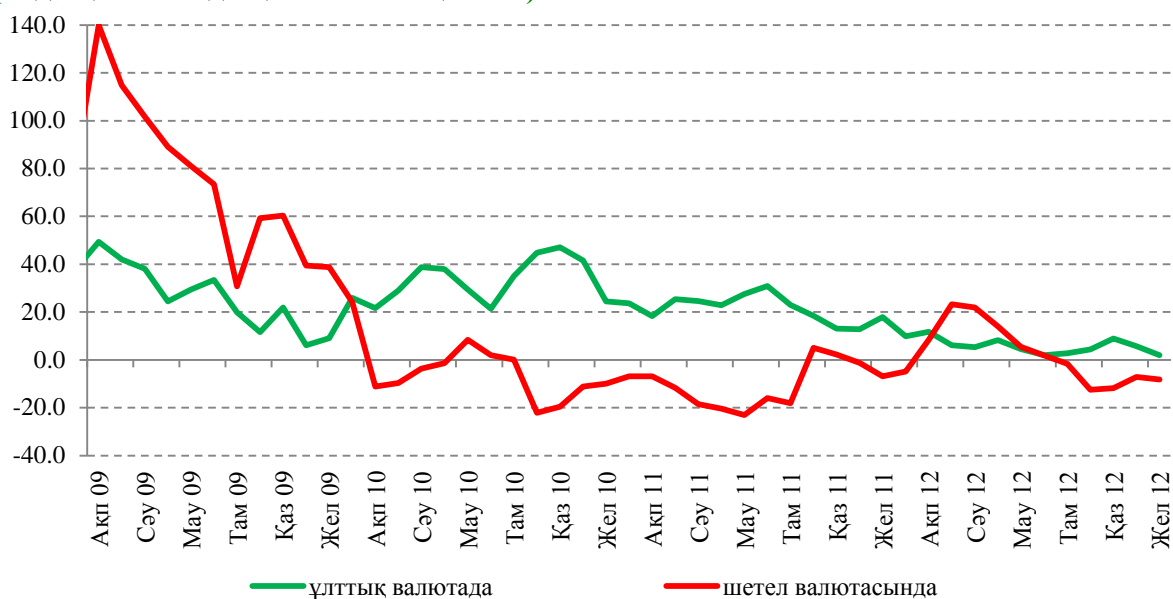

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы 4-тоқсанда заңды тұлғалар депозиттерінің көлемі 5,6%-ға 5622,7 млрд. теңгеге дейін төмендеді, бұл ретте жылдық көрсетілімде (2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанда) төмендеу 0,7% болды. Заңды тұлғалардың ұлттық валютадағы депозиттері жылдық көрсетілімде 2,0%-ға жоғарлады, ал шетел валютасында – 8,2%-ға төмендеді (27-график).

26-график

**Занды тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
(алдыңғы жылдың тиісті кезеңіне %)**

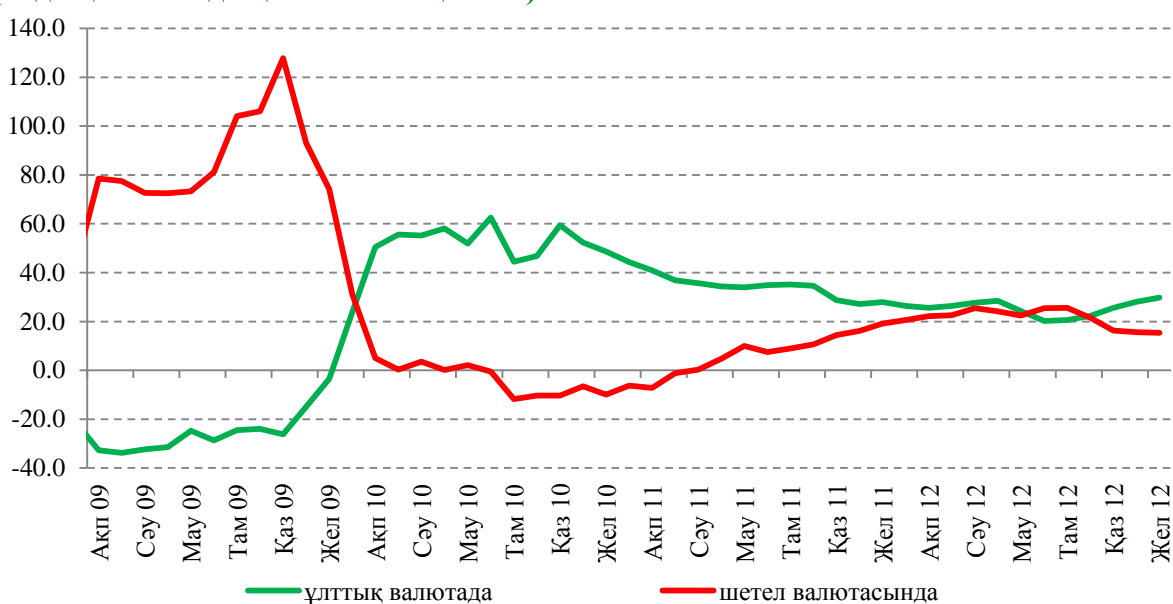

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Жеке тұлғалар депозиттерінің көлемі 2012 жылғы 4-тоқсанда 7,5%-ға 3371,8 млрд. теңгеге дейін өсті, бұл ретте жылдық көрсетілімдегі өсім 23,8%-ды құрады. Жеке тұлғалардың ұлттық валютадағы депозиттері жылдық көрсетілімде 29,8%-ға өсті, шетел валютасында 15,4%-ға ұлғайды (28-график).

27-график

**Жеке тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
(алдыңғы жылдың тиісті кезеңіне %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.2.2. Экономикаға кредиттер

2012 жылғы 4-тоқсанда банктердің экономикаға кредиттері 4,5%-ға 9958,0 млрд. теңгеге дейін өсті. Занды тұлғаларға кредиттер 2012 жылғы қазан-желтоқсанда 7102,7 млрд. теңгені құрап, 3,9%-ға ұлғайды, жеке тұлғаларға кредиттер 2855,3 млрд. теңгеге дейін 5,9% өсті.

Кредиттердің ұлттық валютадағы көлемі 7,0%-ға 7041,3 млрд. теңгеге дейін ұлғайды, шетел валютадағы көлемі 2916,7 млрд. теңгеге дейін 1,1%-ға азайды.

2012 жылғы қазан-желтоқсанда ұзақ мерзімді кредиттеу 8002,3 млрд. теңгеге дейін 3,4%-ға өсті, қысқа мерзімді кредиттеу 1955,7 млрд. теңгені құрап, 9,2%-ға ұлғайды. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 2012 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанда 81,2%-дан 80,4%-ға дейін төмендеді.

2012 жылғы желтоқсанда банктік емес занды тұлғаларға ұлттық валютада берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 10,3%-ға дейін (2012 жылғы қыркүйекте 11,0%) төмендеді, ал жеке тұлғаларға теңгемен берілген кредиттер бойынша біршама көтеріліп, 21,2% (2012 жылғы қыркүйекте – 21,1%) болды. Бұл ретте, тұтастай алғанда, 2012 жылғы 4-тоқсанда жеке тұлғалар ставкаларының өсуі байқалғанмен, занды тұлғалар үшін қарыз беру құнының төмендеуіне негізделген ставкалардың төмендеу үрдісі байқалды (28).

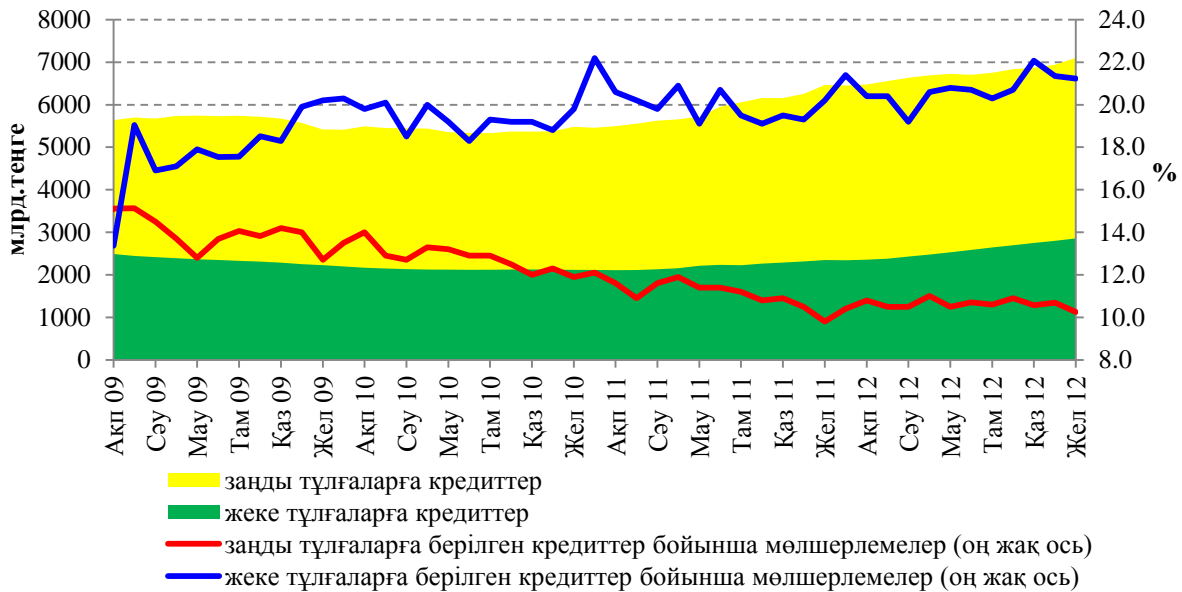
Кредиттеу объектілері бойынша кредиттердің құрылымында берешектің негізгі көлемі айналым қаражатын иемденуге берілген кредиттер (27,3%), басқа да мақсаттарға (22,3%), жаңа құрылыс пен қайта жаңартуға (14,6%), сондай-ақ азаматтардың тұтыну мақсаттарына (15,1%) берілген кредиттерге тиесілі болды.

Салалар бойынша алғанда банктердің экономикаға берілген кредиттері бойынша айтарлықтай берешек басқа салаларға (өндірістік емес салаға және жеке қызметке) – 45,6%, саудаға – 20,1%, құрылысқа – 14,0%, өнеркәсіпке – 12,0% тиесілі болды.

2012 жылғы 4-тоқсанда байланысты кредиттеу 47,4%-ға, көлікті – 13,7%-ға, сауданы – 5,9%-ға, ауыл шаруашылығын кредиттеу – 5,6%-ға, өнеркәсіпті – 2,7%-ға, құрылысты – 1,6%-ға өсті.

28-график

Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы

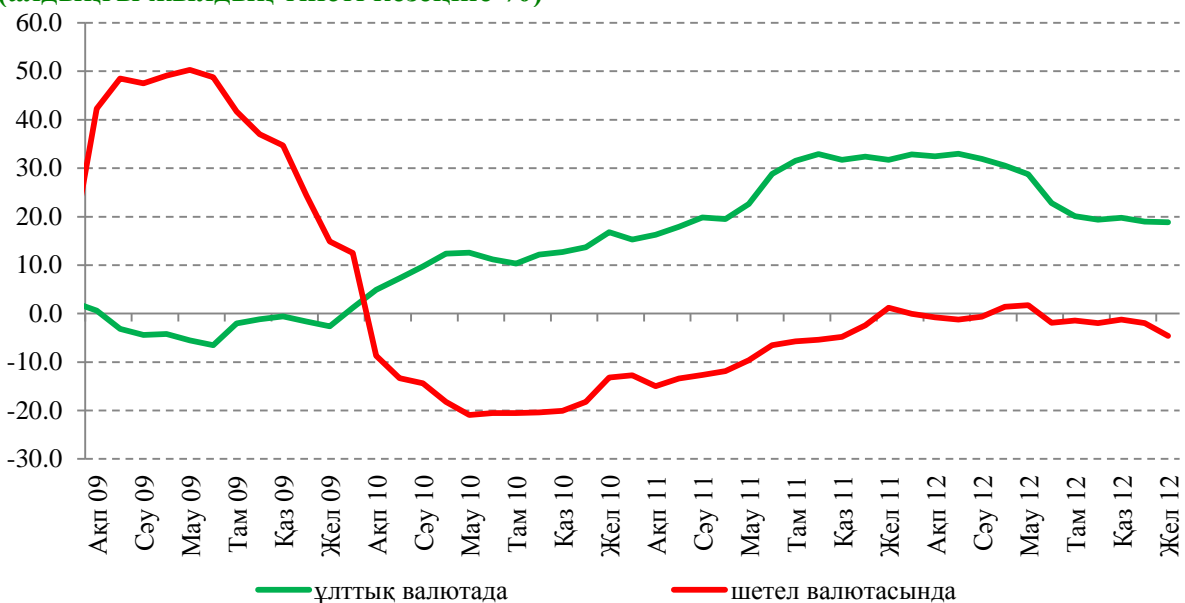
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Заңды тұлғаларға кредиттердің көлемі жылдық көрсетілімде (2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсан) 13,0%-ға өсті. Орналастыру мерзімдері бойынша кредиттердің құрылымында өзгерістер болды. Заңды тұлғаларды кредиттеудің жалпы көлемінде орта және ұзақ мерзімді кредиттердің үлесі 2012 жылғы желтоқсанның аяғында 74,2% құрады, ал 2011 жылғы желтоқсанда ол 75,2% жеткен.

Заңды тұлғалардың ұлттық валютадағы кредиттері 2012 жылы 18,9%-ға өсті, шетел валютасында – 4,6%-ға төмендеді (29).

29-график

Заңды тұлғаларға берілген кредиттердің динамикасы (алдыңғы жылдың тиісті кезеңіне %)

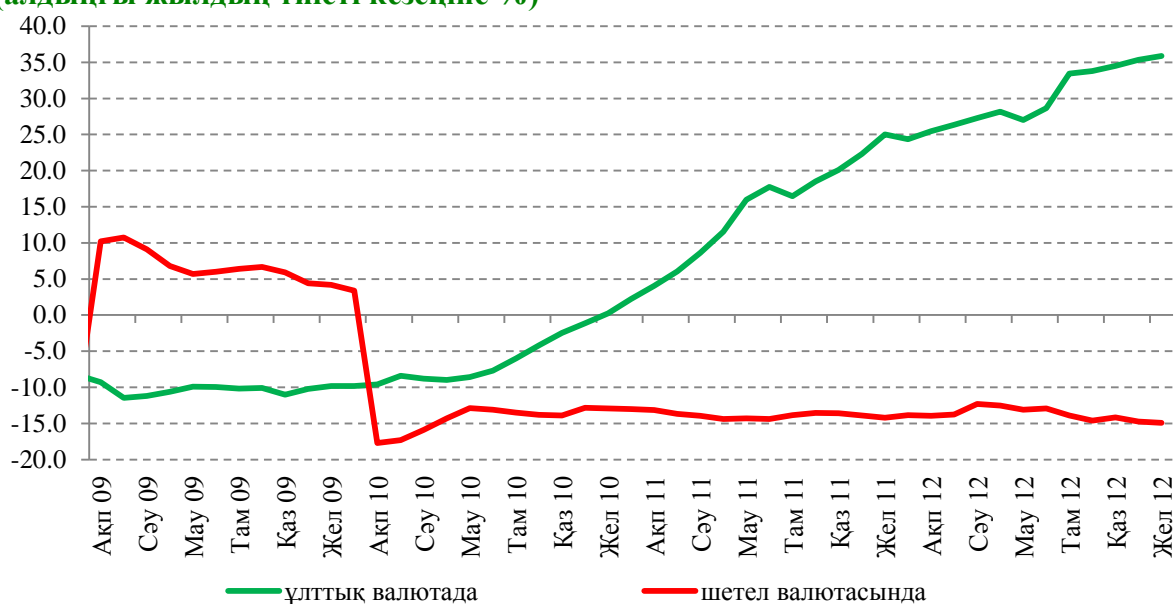
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Жеке тұлғаларға берілген кредиттердің көлемі 2011 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанда 21,7%-ға көтерілді. Жеке тұлғаларды кредиттеудің жалпы көлеміндегі орташа және ұзақ мерзімді кредиттердің үлесі 2011 жылғы желтоқсанда болған 96,2%-бен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанның соңында бәсең төмендеді және 95,6%-ды құрады.

Халыққа берілген кредиттер құрылымында ұлттық валютадағы кредиттер 35,9%-ға көтерілгенін, ал шетел валютасында 14,9%-ға төмендегенін көрсетті (31-график).

30-график

**Халыққа берілген кредиттердің динамикасы
(алдыңғы жылдың тиісті кезеңіне %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

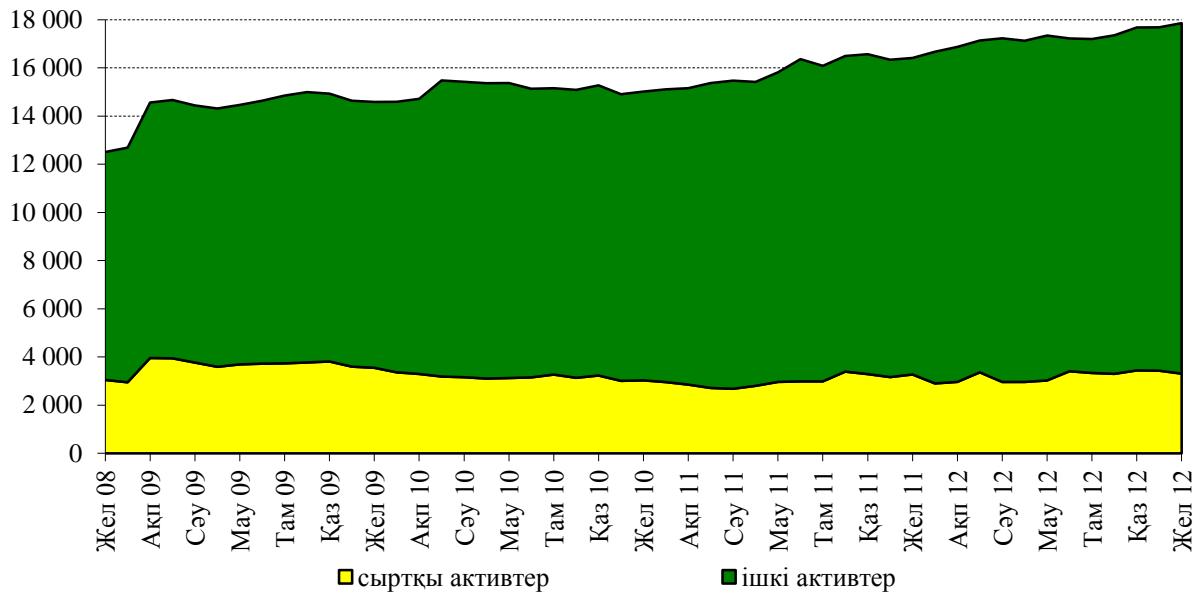
3.2.3. Банктердің активтері мен міндеттемелері

– Активтер

2012 жылғы 4-тоқсанда монетарлық шолуға сәйкес есептелінген банктер активтерінің мөлшері 17,9 трлн. теңгеге дейін 2,9%-ға ұлғайды. Жылдық көрсетілімде (2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанға) банктердің активтері 8,6%-ға ұлғайды (32-график).

31-график

Банктер активтерінің динамикасы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

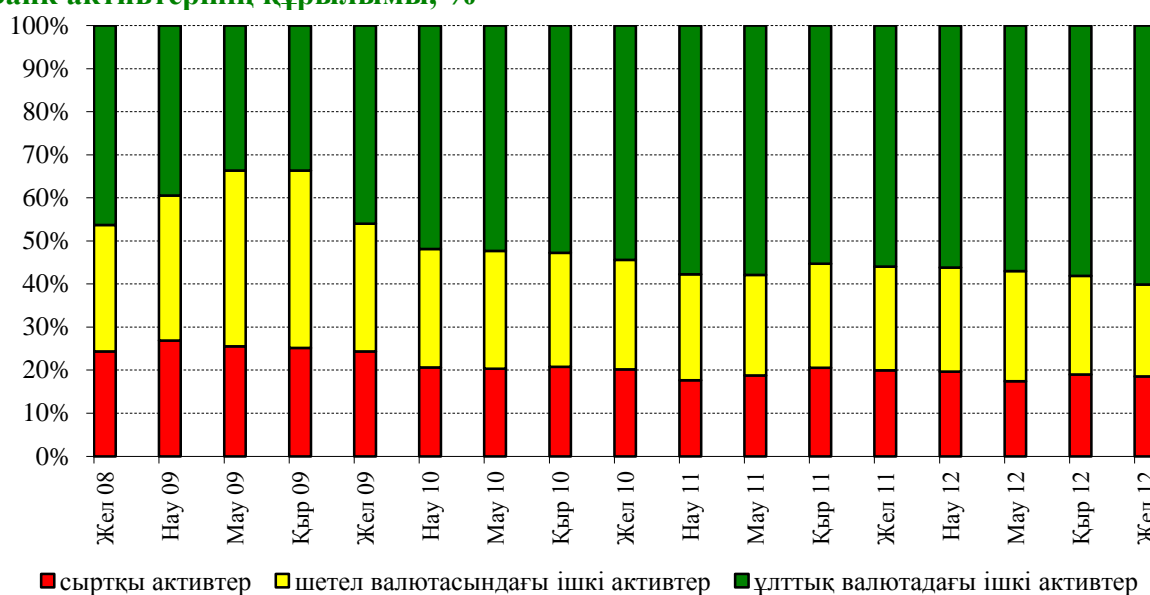
Банктердің сыртқы активтері 2012 жылғы желтоқсанда активтердің жалпы көлемінен 18,5% немесе 22,0 млрд. АҚШ долл. болды. 2011 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда олар 0,5%-ға төмендеді.

Сыртқы активтер құрылымында 2012 жылғы желтоқсанда резидент еместерге берілген кредиттер 50,9% (2012 жылғы қыркүйекте – 49,4%), резидент еместерде орналастырылған депозиттер – 22,7% (2012 жылғы қыркүйекте – 29,8%), резидент еместердің бағалы қағаздары – 4,6% (2012 жылғы қыркүйекте – 4,7%), алуға басқа да шоттар – 16,7% (2012 жылғы қыркүйекте – 16,2%) болды.

Ішкі активтердің үлесіне 2012 жылғы желтоқсанда 81,5% немесе 14,5 трлн. теңге тиесілі, оның ішінде ұлттық валютадағы ішкі активтер 73,8% немесе 10,7 трлн. теңге, шетел валютасымен – 26,2% немесе 3,8 трлн. теңге болды. 2012 жылғы 4-тоқсанда ішкі активтер 3,5%-ға өсті, оның ішінде ұлттық валютада 6,5%-ға көтерілді, шетел валютасында – 3,9%-ға төмендеді (33-график).

32-график

Банк активтерінің құрылымы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Тұтастай алғанда, монетарлық шолу бойынша банк активтері 2012 жылғы 4-тоқсанда 2,9%-ға ұлғайды. Бұл ретте 2012 жылғы 4-тоқсанда банк активтері сапасының белгілі өзгерісін атап өтуге болады. Мәселен, стандартты активтердің үлесі 46,7% деңгейде сақталды, күмәнді активтердің үлесі 30,8%-дан 31,2%-ға дейін өсті, үмітсіз активтердің үлесі 22,5%-дан 22,1%-ға дейін төмендеді.

Күмәнді активтер құрылымында 1, 2 және 3-санаттағы активтер ұлғайғаны және 4 және 5-санаттағылар төмендегені байқалады. Күмәнді активтер құрамында 1-санаттағы активтердің үлесі 31,5%-дан 32,2%-ға дейін көтерілді, 2-санаттағылар 13,4%-дан 14,3%-ға дейін ұлғайды, 3-санаттағылар – 26,3%-дан 26,8%-ға дейін өсті, 4-санаттағылар – 10,8%-дан 9,6%-ға дейін төмендеді, 5-санаттағылар – 18,0%-дан 17,0%-ға дейін төмендеді.

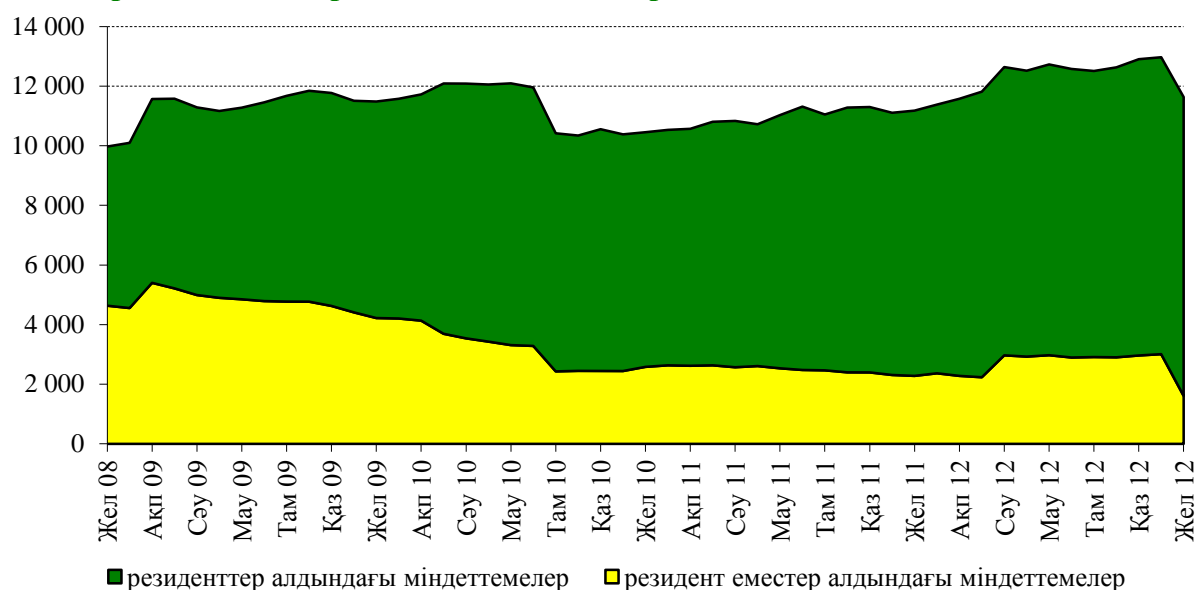
Тұтастай алғанда, 2012 жылғы 4-тоқсандағы монетарлық шолу бойынша банк активтері аздаған ұлғаюды көрсетті. Банктер бұрынғыдай барынша консервативтік кредиттік саясатты ұстанады, бұл активтердің сапасы жақсару процесін ұстап тұр.

– Міндеттемелер

2012 жылғы 4-тоқсанда банктердің монетарлық шолуға сәйкес есептелген міндеттемелерінің жалпы сомасы 7,9%-ға азайды және желтоқсанның аяғында 11,6 трлн. теңге болды (34-график).

33-график

Банктер міндеттемелерінің динамикасы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелері 2012 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2012 жылғы желтоқсанда 1,6 трлн. теңгеге дейін (10,7 млрд. АҚШ долл.) 44,6%-ға төмендеді. Банктердің міндеттемелері 2011 жылдың тиісті айына 29,5%-ға төмендеді. 2012 жылғы желтоқсанның аяғында банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелері банктердің барлық міндеттемелері көлемінің 13,8%-ын қамтыды.

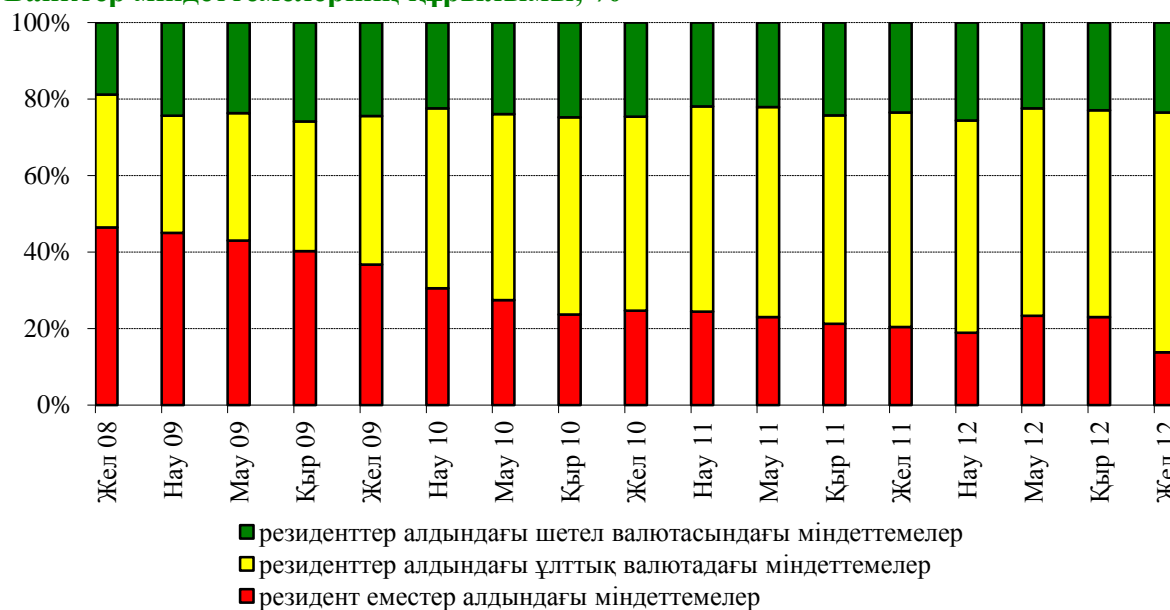
Банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелерінің құрылымында резидент еместердің депозиттері бойынша міндеттемелердің үлесі 2012 жылғы қыркүйектегі 6,1%-дан 2012 жылғы желтоқсанда 15,4%-ға дейін ұлғайды, бағалы қағаздар бойынша міндеттемелер үлесі 81,0%-дан 63,0%-ға дейін төмендеді, резидент еместерден алынған кредиттер тиісінше 11,5%-дан 19,5%-ға дейін өсті.

2012 жылғы 4-тоқсанда резиденттер алдындағы міндеттемелер 10,0 трлн. теңгеге дейін (65,3 млрд. АҚШ долл.) 3,1%-ға көтерілді, оның ішінде ұлттық валютадағы міндеттемелер 7,3 трлн. теңгеге дейін 6,6%-ға ұлғайды, шетел валютасындағы міндеттемелер 2,7 трлн. теңгеге дейін 5,4%-ға төмендеді (35-график).

Сондықтан, 2012 жылғы 4-тоқсанда банктердің міндеттемелері бойынша резиденттер алдындағы міндеттемелердің өсуі және «БТА банкі» АҚ қайтадан өткізілген қайта құрылымдау салдарынан резидент еместер алдындағы міндеттемелер төмендегені байқалды.

34-график

Банктер міндеттемелерінің құрылымы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

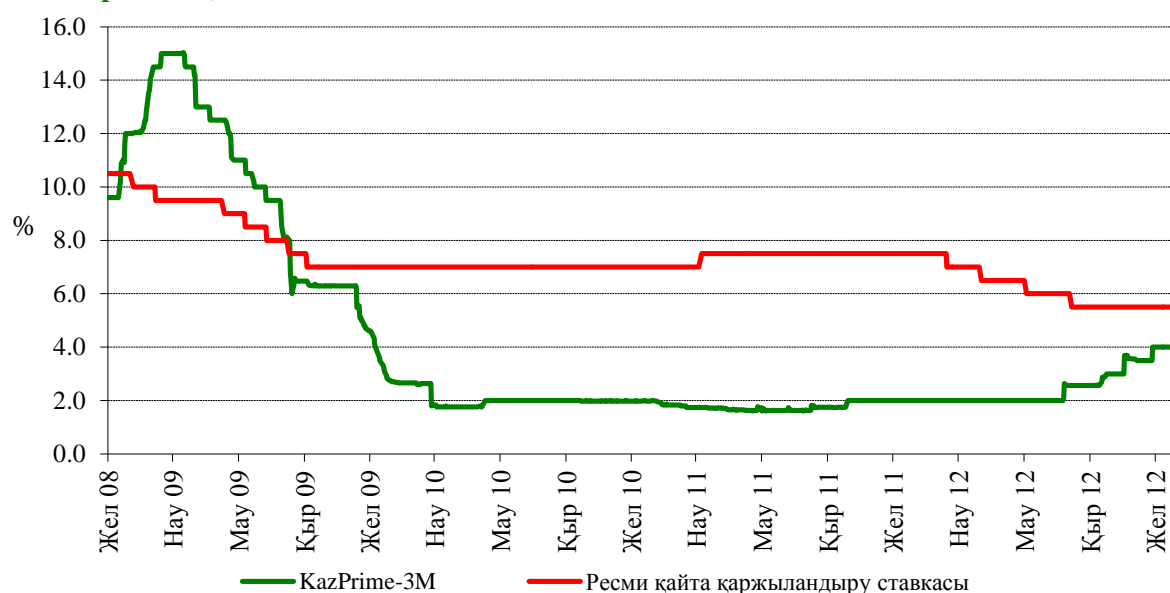
3.2.4. Қаржы нарығындағы ставкалар

2012 жылғы 4-тоқсанда банкаралық нарықта мөлшерлемелердің деңгейі өскені байқалды.

KazPrime индикаторы орташа алғанда 2012 жылғы 3-тоқсандағы 2,46%-дан 2012 жылғы 4-тоқсанда орташа алғанда 3,58% деңгейінде өсті. Бұл ретте 2012 жылғы қыркүйектің аяғында бұл индикатор 3,00%-ды құраған, ал желтоқсанның аяғында 4,00% болды (36-график).

35-график

KazPrime индикаторының динамикасы және ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесі, %

Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Автоматты РЕПО секторында да мөлшерлемелер деңгейінің артуы байқалды.

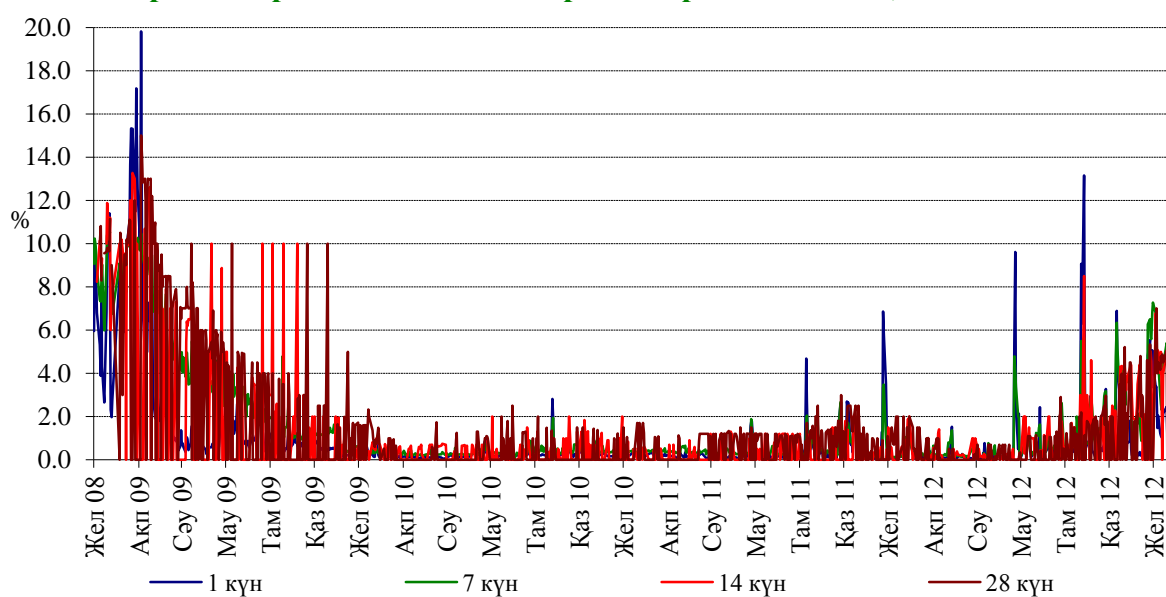
1-күндік операциялар бойынша орташа алынған мөлшерлеме автоматты РЕПО секторында 2012 жылғы 4-тоқсанда өсті және 1,83% (3-тоқсанда – 1,16%) болды. Бұл ретте оның ең көп деңгейі 6,89%, ал ең азы – 0,15% болды.

7-күндік РЕПО операциялары бойынша мөлшерлемелердің ауытқулары 2012 жылғы 4-тоқсанда 0,88%-дан 7,28%-ға дейін (орташа алынған мөлшерлеме 3,75% болды), 14-күндік РЕПО операциялары бойынша – 1,59%-дан 6,79%-ға дейін (орташа алынған мөлшерлеме 3,60% болды), 28-күндік РЕПО операциялары бойынша – 1,80%-дан 7,00%-ға дейін (орташа алынған мөлшерлеме 3,98% болды) диапазонда өтті (37-график).

Автоматты РЕПО секторындағы мәмілелер көлемі 2012 жылғы 4-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда 7,5%-ға ұлғайды.

36-график

РЕПО операциялары бойынша мөлшерлемелер динамикасы, %

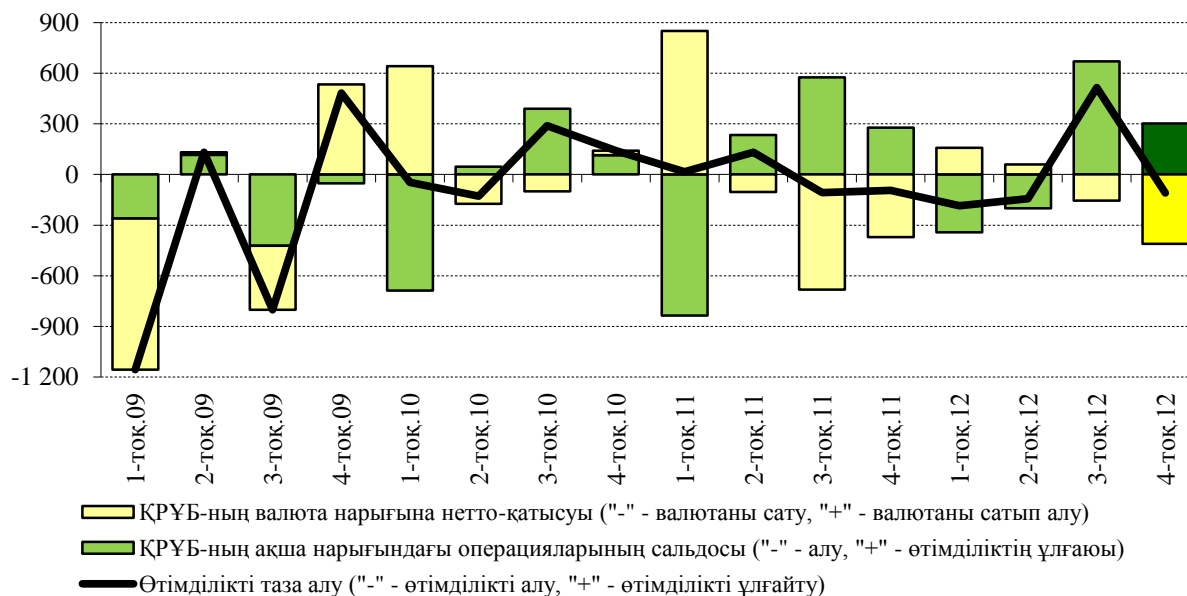
Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы

4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

2012 жылғы 4-тоқсанда ақша нарығында айтарлықтай ауытқулар байқалған жоқ, теңгелік өтімділікпен ахуал тұрақты болып қалды. 2012 жылғы 4-тоқсанда Ұлттық Банктің қаржы нарығындағы операцияларының қорытындылары теңгелік өтімділікті алу болды (38-график).

37-график

Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы, млрд. теңге

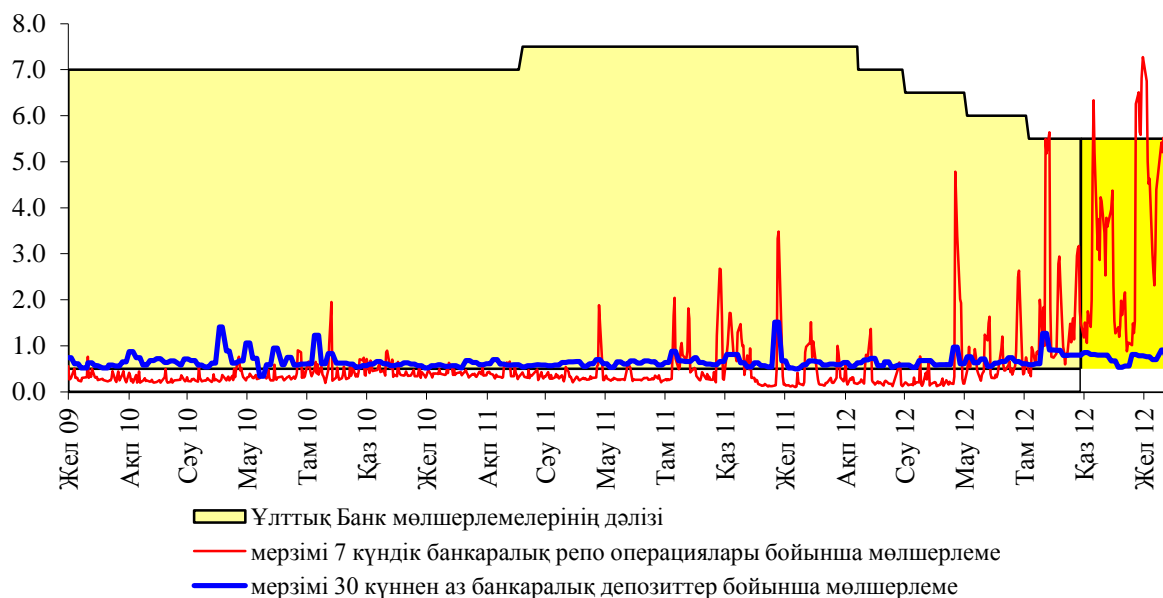
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы 4-тоқсанда Ұлттық Банктің мөлшерлемелер дәлізі өзгерген жоқ. Ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесі жылдық 5,5% деңгейінде сақталды. Банктерден тартылған депозиттер бойынша мөлшерлемелер де өзгерген жоқ: 7-күндік депозиттер бойынша мөлшерлеме 0,5%, 1-айлық депозиттер бойынша – 1,0% болды.

2012 жылғы 4-тоқсанда ақша нарығындағы ахуал пайыздық мөлшерлемелердің құбылмалылығымен сипатталды. Орташа алғанда 2012 жылғы 4-тоқсанда мөлшерлемелердің деңгейі Ұлттық Банктің ставкалар дәлізінің ортасында болды. Мерзімі 30 күнге дейінгі банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған мөлшерлеме алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда өзгерген жоқ және 0,72% деңгейінде қалыптасты. Мерзімі 7 күндік банкаралық РЕПО операциялары бойынша орташа алынған мөлшерлеме 2012 жылғы 3-тоқсандағы 1,60%-дан 2012 жылғы 4-тоқсанда 3,75%-ға дейін өсті (39-график).

38-график

Ұлттық Банк мөлшерлемелері дәлізінің шекаралары, %

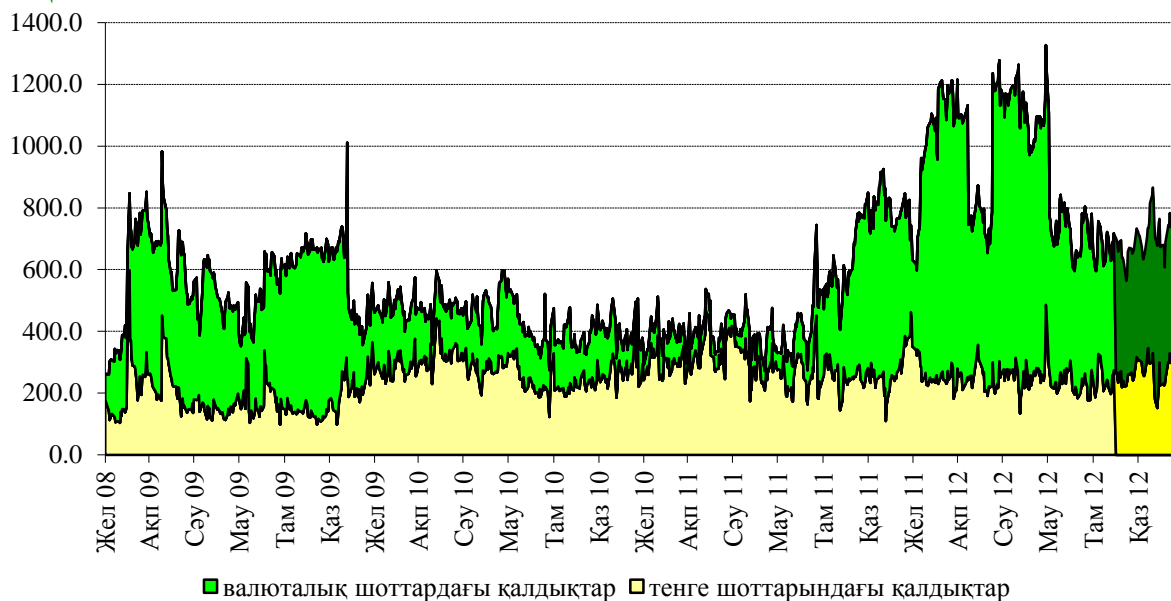

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы 4-тоқсанда банктердің корреспонденттік шоттарындағы қалдық динамикасы Ұлттық Банкте түрлі бағытта болды. Банктердің ұлттық валютамен корреспонденттік шоттарындағы қалдықтары 2012 жылғы қазанда біршама ұлғайды, қарашада қысқарды, желтоқсанда олар қайта өсті. Банктердің шетел валютасымен корреспонденттік шоттарындағы қалдық динамикасы «әйнекті»: қазанда олардың төмендегені байқалды, қарашада – өсті, желтоқсанда – төмендеді. Жалпы ұлттық валютамен корреспонденттік шоттардағы қалдық көлемі 2012 жылғы желтоқсанның аяғында 2012 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 27,3% ұлғайды, шетел валютасымен – 28,6% төмендеді (39).

39-график

Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттардағы қалдықтары, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

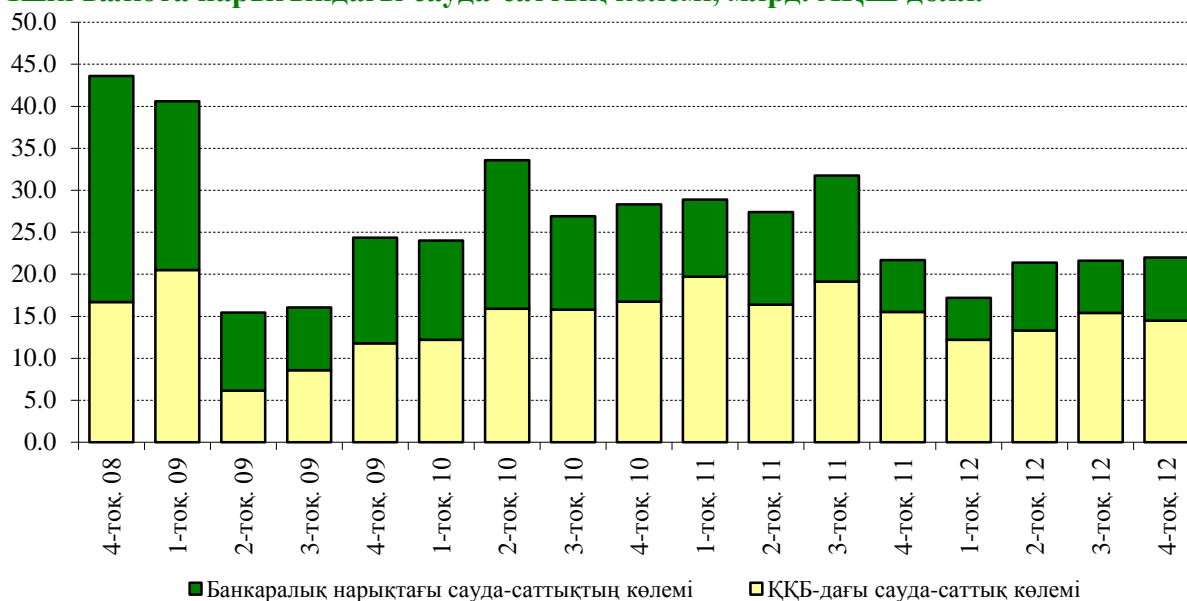
4.1. Ішкі валюта нарығындағы интервенция

2012 жылғы 4-тоқсанда Қазақстан Қор Биржасының валюта сегментінде және банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың жалпы көлемі 2012 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 1,7% ұлғайып 22,0 млрд. АҚШ долларын құрады.

Қазақстан Қоры Биржасында доллармен позицияда биржалық сауда көлемі 2012 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 5,2% төмендеді және 14,5 млрд. АҚШ долл. құрады (Қазақстан Қор Биржасында сауда-саттықтың нетто-көлемі 78% брутто-көлем). Биржадан тыс валюта нарығында 2012 жылғы 4-тоқсандағы операция көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 20,0% өсті және 7,5 млрд. АҚШ долл. құрады (40).

40-график

Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі, млрд. АҚШ долл.

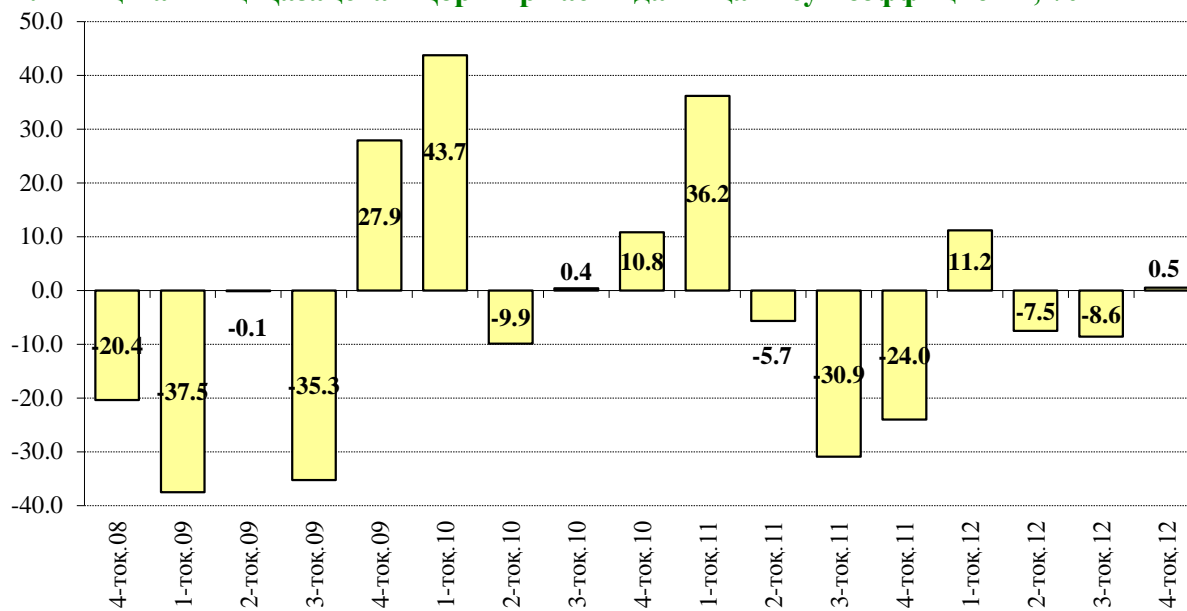

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы 4-тоқсанның қорытындысы бойынша Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасына қатысу коэффициенті 0,5% (2012 жылғы 2-тоқсанда ол 8,6%) (41). Осылайша, 2012 жылғы 4-тоқсанда Ұлттық Банк ішкі валюта нарығында шетел валютасын басымды сатып алушы болып табылған.

41-график

Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасындағы қатысу коэффициенті, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4.2. Ең төменгі резерв талаптары

2012 жылғы 4-тоқсанда барынша төмен резерв талаптарының механизміне барынша төмен резерв талаптарының өзін анықтау, сондай-ақ екінші деңгейдегі банктердің барынша төмен резерв талаптарын есептеу үшін міндеттемелерінің

құрылымы және резервтік активтердің құрылымы бөлігінде өзгерістер енгізілді. Резервтік активтердің құрылымынан касса және шетел валютасымен корреспонденттік шоттар алып тасталды.

Банктердің міндеттемелері дифференциациясының қысқа мерзімді (1 жылға дейін) және ұзақ мерзімді (1 жылдан асатын) қосымша критерийлері енгізілді. Осылайша міндеттемелердің әрбір түрі бойынша жеке нормативтік енгізілді: ішкі қысқа мерзімді міндеттемелер бойынша – 2,5%, ішкі ұзақ мерзімді міндеттемелер бойынша – 0%, сыртқы қысқа мерзімді міндеттемелер бойынша – 6,0%, сыртқы ұзақ мерзімді міндеттемелер бойынша – 2,5%.

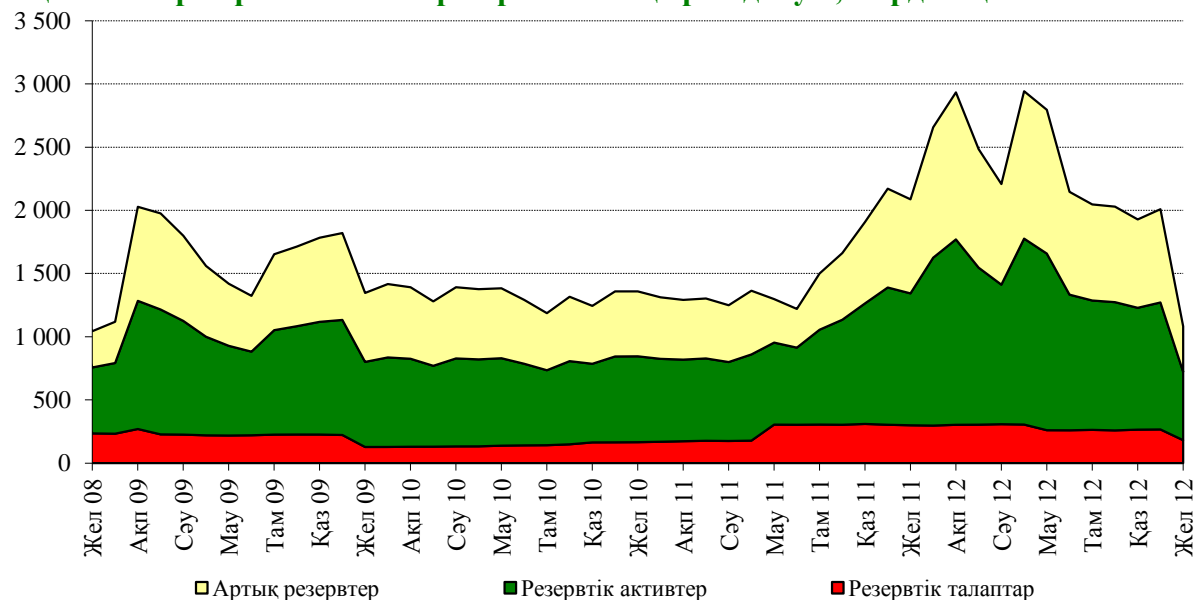
Міндеттемелерді қысқа мерзімді және ұзақ мерзімде деп бөлу, сондай-ақ барынша төмен резервтік талаптардың жаңа нормативтерін белгілеу нәтижесінде банктерге қойылатын жүктеме 2,97%-дан бастап 1,88%-ға дейін төмендеді (2012 жылғы 24 қыркүйектегі жағдай бойынша деректер негізінде). Бұл ретте банктер міндеттемелерінің құрылымында 2012 жылғы 3 желтоқсандағы жағдай бойынша болған өзгерістер жүктемені 1,88%-дан бастап 1,93%-ға дейін арттыруға әкелді.

Барынша төмен резерв талаптарының механизміне өзгерістер енгізу жалпы жүктеме төмендеген кезде банктердің теңгелік өтімділігін байланыстыруға әкелді. Банктер бұрынғыдай теңгемен корреспонденттік шоттар есебінен барынша төмен резерв талаптарын орындау мүмкіндігіне ие, алайда теңгемен қаражатты еркін пайдалану мүмкіндігі шектеулі болатын.

Орташа алғанда, 2012 жылғы 4-тоқсанда резервтік активтер резервтеудің қажетті көлемінен 3,3 есе артты (2012 жылғы 3-тоқсанда – орташа алғанда 4,2 есе, 2011 жылғы 4-тоқсанда – 3,3 есе) (42).

42-график

Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

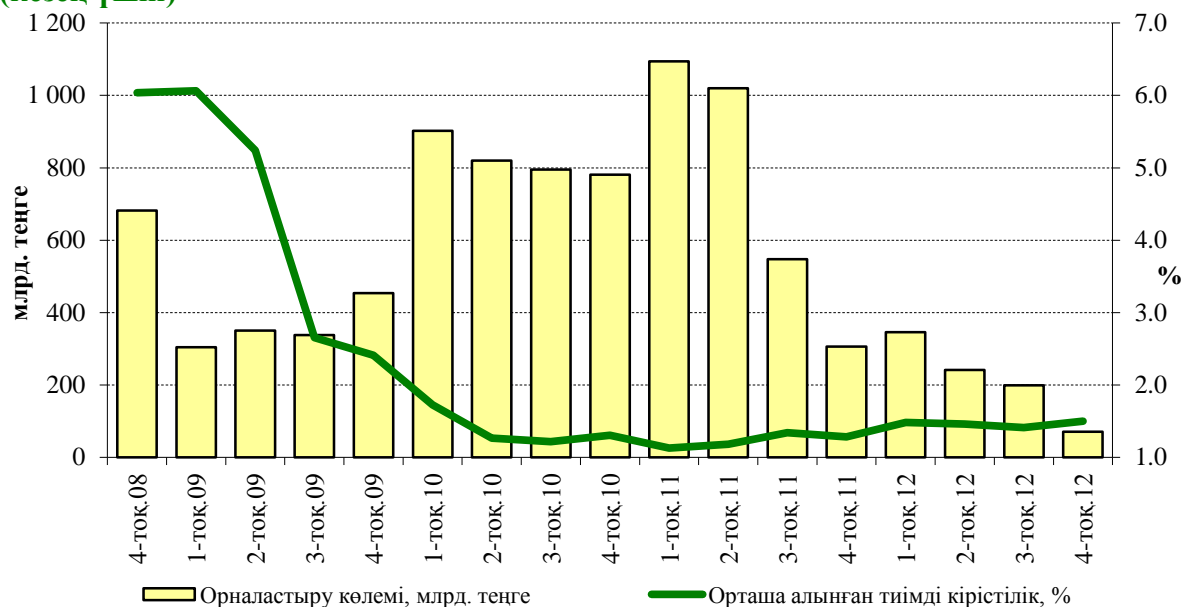
4.3. Ашық нарық операциялары

2012 жылғы 4-тоқсанда Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттарына банктер тарапынан сұраныс төмен болып қалып отырды. Біршама жандану 2012 жылғы желтоқсанда байқалды, ал 2012 жылғы қазан-қарашада осы құралдарға сұраныс мүлдем болмаған.

Шығарылған қысқа мерзімді ноттардың көлемі 2012 жылғы 4-тоқсанда 2012 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 2,8 есе азайды және 71,2 млрд. теңгені құрады. Қысқа мерзімді ноттар эмиссиясының анағұрлым көп көлемі желтоқсанға келді (2012 жылғы 4-тоқсандағы эмиссияның барлық көлемінің 67%-дан астамы). Орналастырылатын ноттар бойынша орташа алынған кірістілік 2012 жылғы 3-тоқсанда 1,41%-дан 2012 жылғы 4-тоқсанда 1,50%-ға дейін (43).

43-график

Қысқа мерзімді ноттарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік (кезең үшін)

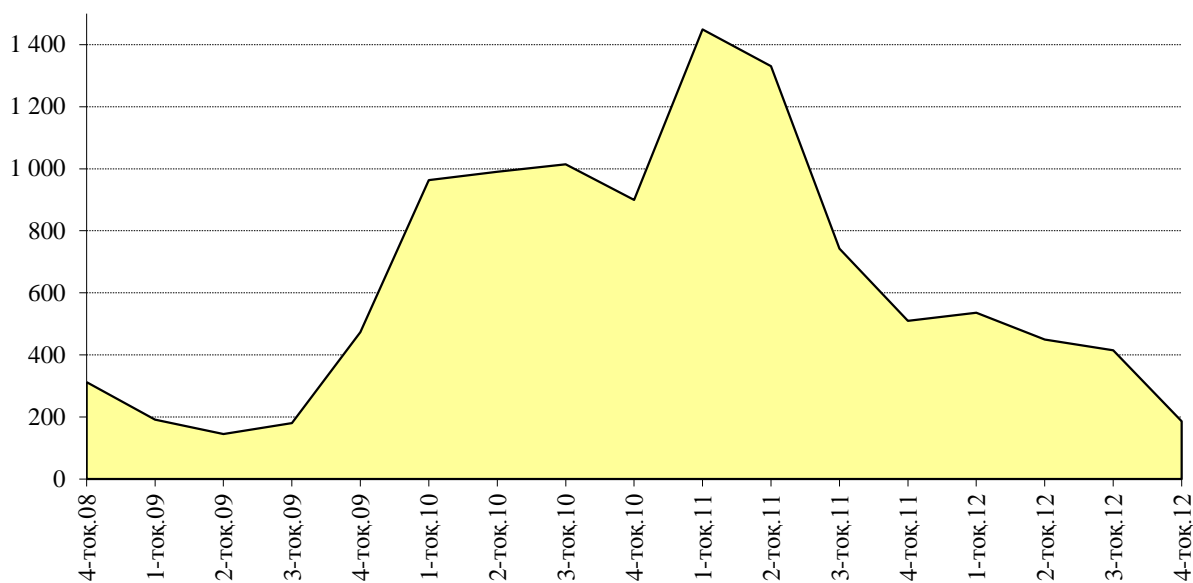
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы 4-тоқсанда 3, 6 және 9 ай айналым мерзімі бар ноттар шығарылды. Эмиссияның анағұрлым көп көлемі 3 айлық құралдарға келді (эмиссияның жалпы көлемінің 50%-дан астамы).

2012 жылғы желтоқсанның аяғында айналымдағы қысқа мерзімді ноттардың көлемі 186,1 млрд. теңге болады, бұл 2012 жылғы қыркүйектің аяғындағы көлемнен 2,2 есе аз (44).

44-график

Айналыстағы қысқа мерзімді ноттар, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

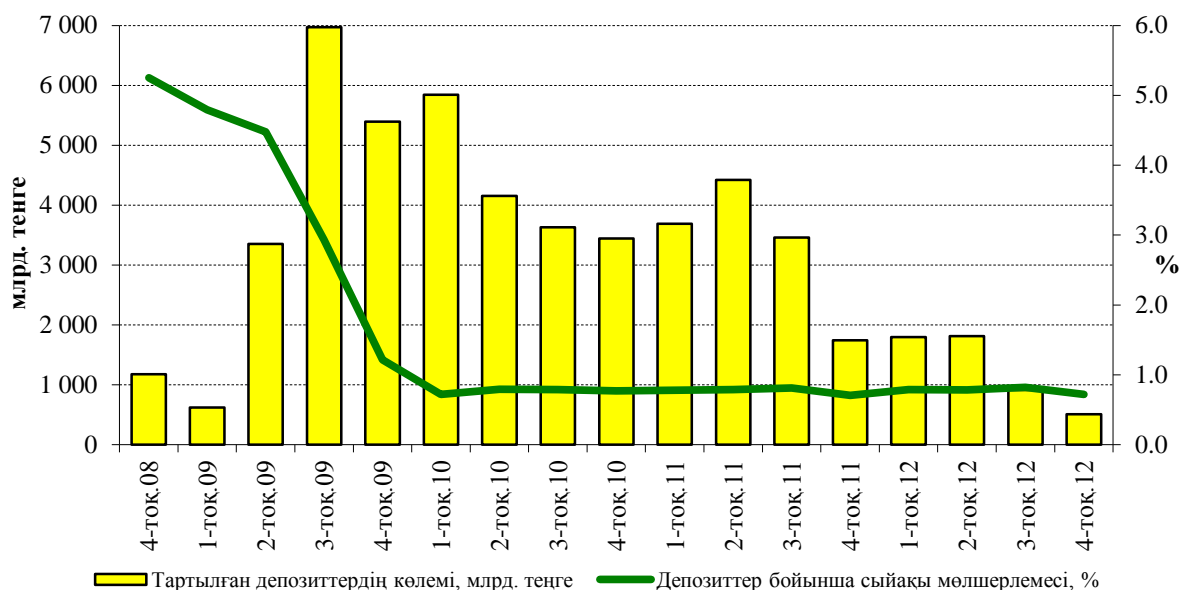
4.4. Тұрақты механизмдер

2012 жылғы 4-тоқсанда алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда банктерден тартылған депозиттердің көлемі қысқарған. Бұл ретте банктердің депозиттер тартудың барынша көп көлемі қарашада тіркелген; қазан және желтоқсан айларында осы құралдарға сұраныс төмен болды. Жалпы, 2012 жылғы 4-тоқсанда 511,1 млрд. теңге сомаға депозит тартылған, бұл 2012 жылғы 3-тоқсандағы көлемнен 1,8 есе аз және 2011 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда 3,4 есе аз.

Депозиттер бойынша сыйақының орташа ставкасы 2012 жылғы 3-тоқсандағы 0,82%-дан бастап 2012 жылғы 4-тоқсандағы 0,72%-ға дейін (45).

45-график

Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және мөлшерлемелері (кезең ішінде)

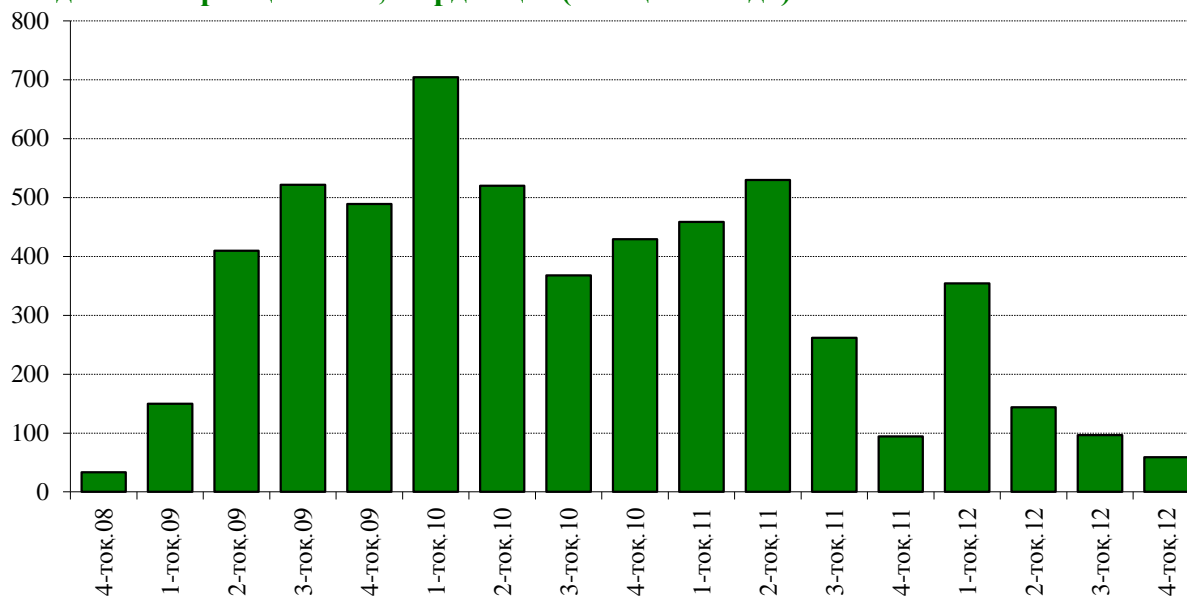

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы 4-тоқсанда банктердің депозиттері бойынша Ұлттық Банктің өтелмеген міндеттемелерінің көлемі төмендеді. 2012 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері бойынша өтелмеген берешек көлемі 58,9 млрд. тенге болды, бұл 2012 жылғы қыркүйектің аяғындағы көлеммен салыстырғанда 1,6 есе аз (46).

46-график

Ұлттық Банктің банктерден тартылған депозиттері бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд.теңге (кезең аяғында)

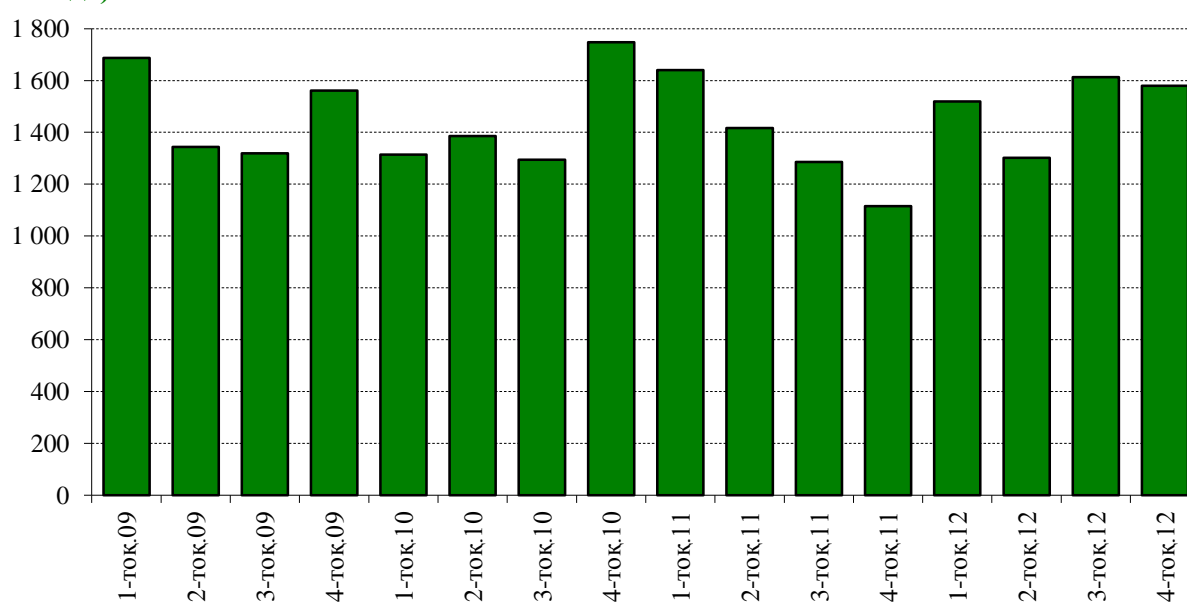

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Ұлттық Банк реттеу операцияларын жүргізумен қатар 2012 жылғы 4-тоқсанда банктік секторға қайта қаржыландыру заемдары арқылы қысқа мерзімді теңгемен өтімділік ұсынуды жалғастырды. 2012 жылғы 4-тоқсанда қайта қаржыландыру заемдарының жалпы көлемі 1579,9 млрд. теңге болды. Осы операциялардың көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 2,0% қысқарды (47).

47-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру заемдарының көлемі, млрд. теңге (кезең ішінде)

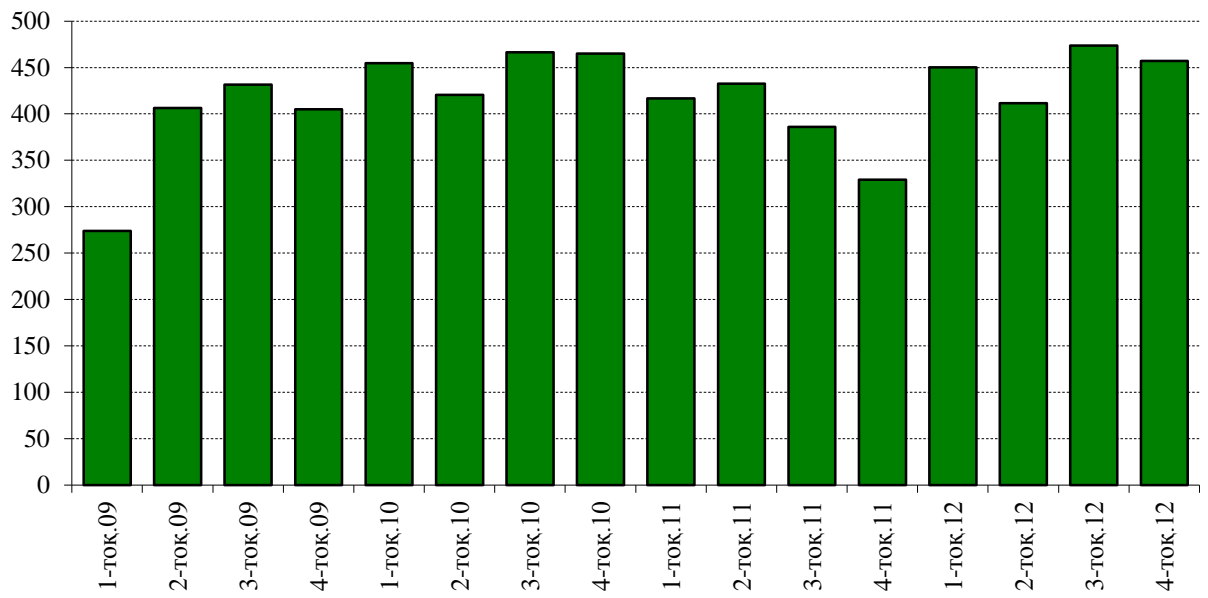

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2012 жылғы желтоқсанның аяғында қайта қаржыландыру заемдары бойынша өтелмеген берешек көлемі төмендеп, 457,0 млрд. теңгені құрады (48).

48-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру заемдары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі